

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Σ.Σ.Ο.Ε.

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ
(ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1991)

Σπουδάστρια : Κατερίνα Θεοδωράκη
Επιβλέπων : Χρ. Τσουραμάνης, Καθηγητής

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	3
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ</u>	
ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	
A. Χαρακτηριστικά της περιόδου από το 1890 ως το 1944.	
1. Αγροτικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί.	5
2. Αστικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί.	5
3. Συνεταιρισμοί Καταναλωτών.	6
4. Συνεταιρισμοί Παραγωγών και Εργατών.	7
5. Δασοκομικοί Συνεταιρισμοί.	7
6. Γεωργικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί.	7
B. Χαρακτηριστικά της περιόδου από το 1946 ως το 1989 (Συνεταιρισμοί στην Κεντρικά Σχεδιασμένη Οικονομία).	
1. Συνεταιρισμοί Καταναλωτών.	9
2. Συνεταιρισμοί Αγροτικής Παραγωγής (συλλογικά κτήματα).	10
3. Συνεταιρισμοί Τεχνιτών και Εργατών.	12
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ</u>	
Η ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ	
2. Εντατικοποίηση της Αναδόμησης των Συνεταιρισμών.	15
2.1. Περιουσία των Συνεταιρισμών.	15
2.1.1. Σχέσεις Μελών.	19

2.2. Κατανομή Δύναμης στην Λήψη Αποφάσεων.	22
2.3. Οργανωτικές Αλλαγές και Εξελικτικές Τάσεις.	24
2.3.1. Συνεταιρισμοί Καταναλωτών.	24
2.3.2. Συνεταιρισμοί Εργατών Παραγωγής.	27
2.4. Εμφάνιση Νέων Συνεταιριστικών Θεσμών.	31
2.4.1. Πρωτοβάθμιοι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί.	31
2.5. Η Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα.	36
2.6. Η Διοίκηση Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

A. Πολιτική Ιδιωτικοποιήσεων.	40
B. Συνεταιρισμοί υπό Αναδόμηση και Ιδιωτικοποίηση.	47
Γ. Αυθόρμητη Αναδόμηση.	48
Δ. Συνεταιριστική Πολιτική και Νομοθεσία.	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι βασικοί Νόμοι και Ψηφίσματα που αφορούν τους Συνεταιρισμούς στην Βουλγαρία.	66
---	----

Βασική ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

69

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Καθ' όλη τη διάρκεια του 18ου και του 19ου αιώνα οι προσυνεταιριστικές ομάδες και οι οργανισμοί ήταν μέσο για την οικονομική και κοινωνική δράση σε όλες τις Βαλκανικές χώρες.

Οι άποροι και οι ακτήμονες των Βαλκανίων έκαναν χρήση της ομαδικής δράσης, για να προστατεύσουν τους εαυτού τους από τις αντίξοες συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν, υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, για να βελτιώσουν τις οικονομικές τους συνθήκες και κατά συνέπεια να προετοιμάσουν το δρόμο για πολιτική ανεξαρτησία .

Οι ομάδες οι οποίες δημιουργήθηκαν για τη συλλογική ιδιοκτησία και την καλλιέργεια της γης, για την εκτροφή βοοειδών, για την αλιεία, για την από κοινού πλοιοκτησία και για τις συλλογικές μορφές εργασίας (όπως οικοδόμων και τεχνιτών), ήταν κάποιες μορφές συνεταιρισμών που παρατηρήθηκαν στην προ-καπιταλιστική οικονομία της περιοχής. Η δραστηριότητα τους διευκολύνθηκε από την κινητικότητα του πληθυσμού μέσα στις Βαλκανικές χώρες .

Παρ' όλα αυτά η σύγχρονη συνεταιριστική ανάπτυξη της Βουλγαρίας δεν εξελίχθηκε με βάση αυτές τις μορφές δράσης. Αυτό ήταν αποτέλεσμα κυρίως οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων κατά την διάρκεια και αμέσως μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. ΟΙ Βαλκανικές χώρες άρχισαν σιγά, αλλά έντονα, να διακατέχονται από τα κοινωνικά μοντέλα και τις αξίες της Δυτικής Ευρώπης.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα δούμε τα κύρια χαρακτηριστικά των Συνεταιρισμών στη Βουλγαρία, από το 1890 ως το 1944 και από το 1946 ως το 1989 και τη δημιουργία των σημαντικότερων ειδών Συνεταιρισμών κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξετάσουμε την αναδόμηση και την αναδιανομή των παλιών συνεταιρισμών και την εμφάνιση νέων, σε διάφορους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της χώρας. Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρακολουθήσουμε τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς. Την πολιτική για την αναδόμηση και την ιδιωτικοποίηση της οικονομίας, η οποία ξεκίνησε επίσημα το 1990, επίσης την αναδόμηση και ιδιωτικοποίηση των συνεταιρισμών, καθώς και την συνεταιριστική πολιτική και νομοθεσία. Τέλος στο τέταρτο, και τελευταίο, κεφάλαιο έχουμε τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

A. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ από το 1890 ως το 1944

Μέχρι το 1944, οι συνεταιριστικές κοινωνίες δημιουργούνταν εθελοντικά και λειτουργούσαν σαν ανεξάρτητοι οργανισμοί στους περισσότερους τομείς της οικονομίας. Τα σημαντικότερα είδη συνεταιρισμών που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν:

1. Αγροτικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί

Ο πρώτος Αγροτικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός , της Βουλγαρίας, εγκαταστάθηκε στο χωριό Mirkono της Σόφια το 1890, με την ονομασία Oralo (όργωμα). Αυτός οργανώθηκε με βάση το πρότυπο του συστήματος πίστωσης Raiffeisen, όπου παρείχε υπηρεσίες πίστωσης και αποταμίευσης στους αγρότες.

Η δράση του Συνεταιρισμού επιβλήθηκε λόγω των άσχημων συνθηκών, που επικρατούσαν στον αγροτικό τομέα, των οικονομικών δυσκολιών, τα προβλήματα στη μορφοποίηση του κεφαλαίου, τα υπέρογκα επιτόκια.

Ο συνεταιρισμός του Mirkono αποτελούνταν από 103 μέλη, με αρχικό κεφάλαιο 218 Λεβας.

2. Αστικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί (Λαϊκές Τράπεζες)

Η πρώτη Λαϊκή Τράπεζα ιδρύθηκε στην Σόφια το 1903 και αποτελούνταν από 33 μέλη. Μέχρι το 1925 ο αριθμός αυτών των τραπεζών είχε φτάσει τις 156. Το 1915, 234 Λαϊκές Τράπεζες, με 351,041 μέλη και μετοχικό κεφάλαιο 2,333 δις Λεβας, δημιούργησαν την

πρώτη τους Ένωση. Οι Ενώσεις δημιούργησαν την Γενική Ένωση Λαϊκών Τραπεζών, το 1942.

3. Συνεταιρισμοί Καταναλωτών

Εισήχθησαν από τη Δυτική Ευρώπη προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Η δραστηριότητά τους συγκεντρώνονταν, αρχικά, στα αστικά κέντρα. Αργότερα όμως, οργανώθηκαν συνεταιρισμοί καταναλωτών και στον αγροτικό τομέα. Οι 8 πρωτοπόροι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, με σημαντικό αντίκτυπο στην κοινωνική ιστορία της Βουλγαρίας, ήταν:

1. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών 'Ψωμί', Varna, 1898.
2. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών 'Εργάτης', Yambol, 1899.
3. Ο συνεταιρισμός εργατών 'Εργάτης', Plovdiv, Σόφια, 1902.
4. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών του Samokan, 1900.
5. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών 'Αδελφικό Εργατικό Δυναμικό', Σόφια, 1902.
6. Ο συνεταιρισμός σπουδαστών/φοιτητών καταναλωτών 'Αλληλεγγύη', Κολέγιο Εμπορίου του Svishton, 1902.
7. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών 'Αδελφότητα', Yambol, 1903 και τέλος
8. Ο συνεταιρισμός καταναλωτών 'Εμπρός', Σόφια, 1903.

Μέχρι το 1946 οι Συνεταιρισμοί Καταναλωτών αριθμούσαν 152.000 μέλη και το ένα πέμπτο αυτών λειτουργούσε σε αγροτικές περιοχές. Οι καταναλωτικοί οργανισμοί της Σόφιας 'Εμπρός' και 'Αδελφικό Εργατικό Δυναμικό', μεταξύ 1919 και 1946, αποτελούν τις σημαντικότερες καταναλωτικές ενώσεις, των οποίων έγιναν μέλη τα 2/3 των ήδη υπάρχοντων οργανισμών. Το 1945 συγχωνεύτηκαν και δημιούργησαν μια Ένωση, με 908 οργανωμένα καταστήματα και μετοχικό κεφάλαιο 112 εκατ. Λεβας και ετήσιο τζίρο 7 δις.

Οι Βουλγάρικοι οργανμοί καταναλωτών εντάχθηκαν στην Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (Δ.Σ.Ε.) το 1903.

4. Συνεταιρισμοί Παραγωγών και Εργατών

Διάφορες μορφές οργανισμών εργατών παραγωγής αναπτύχθηκαν στην Βουλγαρία από το 1895 και μετά. Οι παλαιότεροι ήταν οι συνεταιρισμοί χειροτεχνίας και εργατών. Το 1918 υπήρχαν 41 τέτοιοι οργανισμοί με 246 μέλη, το 1930 ο αριθμός τους αυξάνεται στους 754 και το 1946 ο αριθμός τους έφτανε τις 625 με 18.292 μέλη.

5. Δασοκομικοί Συνεταιρισμοί

Δύο είδη δασικών συνεταιρισμών αναπτύχθηκαν. Ο πρώτος, ήταν οι Συνεταιρισμοί Εργατών Δασοκομίας, ο οποίος εμφανίστηκε το 1915. Το 1946, λειτουργούσαν 280 τέτοιοι συνεταιρισμοί σε Κρατικά Δάση. Ο δεύτερος, ήταν οι Συνεταιρισμοί Ιδιοκτητών Δασών, ο οποίος εμφανίστηκε το 1932. Το 1946 υπήρχαν 24 τέτοιοι συνεταιρισμοί. Πρωτοβάθμιοι δασοκομικοί συνεταιρισμοί οργανώθηκαν σε τοπικές ενώσεις από το 1921 και μετά. Το 1922 ιδρύθηκε η Εθνική Ένωση Δασοκομικών Συνεταιρισμών, στην οποία συγχωνεύτηκαν 14 τοπικές ενώσεις, το 1945.

6. Γεωργικοί Συνεταιρισμοί Παραγωγής

Μεταξύ του 1930 και του 1945, μια νέα μορφή γεωργικών συνεταιρισμών δημιουργήθηκε, ο Συνεταιρισμός Παραγωγής. Μερικοί από αυτούς ήταν νέοι ανεξάρτητοι συνεταιρισμοί (αριθμούσαν 46 το 1946), αλλά οι περισσότεροι λειτουργούσαν ως ειδικευμένοι τομείς των είδη υπαρχόντων Αγροτικών Πιστωτικών Συνεταιρισμών (αριθμούσαν 462 το 1946). Και οι δύο τύποι συνεταιρισμών παραγωγής σχετίζονταν με την καλλιέργεια του 4% της καλλιεργήσιμης γης της χώρας. Όλα τα είδη των γεωργικών συνεταιρισμών περιλαμβάνονται στην κατηγορία των Γεωργικών Πιστωτικών Συνεταιρισμών και ήταν οι εξής:

- I. Οι Συνεταιρισμοί Οίνου. Ο πρώτος συνεταιρισμός οίνου δημιουργήθηκε το 1898 στο Promorie.

- II. Οι συνεταιρισμοί Καπνού. Ο πρώτος συνεταιρισμός καπνού δημιουργήθηκε το 1915.
- III. Οι Συνεταιρισμοί Γαλακτοκομικών. Ο πρώτος γαλακτοκομικός συνεταιρισμός ξεκίνησε το 1903.
- IV. Οι Σηροτροφικοί Συνεταιρισμοί. Ο πρώτος σηροτροφικός συνεταιρισμός εμφανίστηκε το 1899.
- V. Οι Συνεταιρισμοί Εμπορίου Ψαριών. Ο πρώτος συνεταιρισμός ψαριών δημιουργήθηκε το 1935.

Υπήρχαν όμως και άλλοι συνεταιρισμοί, οι οποίοι σχετίζονταν με διαφόρων ειδών οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες, όπως την εκτροφή πουλερικών, τη στέγαση, την υγεία, την ασφάλιση, την παροχή νερού και τις υπηρεσίες ηλεκτρισμού.

Τέλος θα ήταν σημαντικό να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη των συνεταιρισμών ξεκίνησε σαν μία κίνηση από κάτω προς τα πάνω σύμφωνα, πάντα, με τις ανάγκες των Πρωτοβάθμιων Ενώσεων. Το σώμα των μελών, η διεύθυνση και η διαχείριση των συνεταιριστικών ενώσεων βασιζόταν στις διεθνείς δημοκρατικές αξίες, αρχές και πρακτικές των Δυτικοευρωπαϊκών συνεταιριστικών κινήσεων.

Μερικοί από αυτούς τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς Πιστώσεων, σταδιακά, διαφοροποιήθηκαν και αύξησαν τις δραστηριότητές τους σε τέτοιο βαθμό που έγιναν ενώσεις πολλαπλών χρήσεων. Το νομικό τους πλαίσιο που εδραιώθηκε με συνταγματικές διατάξεις, νόμους και ψηφίσματα, τα οποία υιοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, δημιούργησαν ικανοποιητικές συνθήκες για την εξέλιξη της Συνεταιριστικής Κίνησης.

Μπορεί, τέλος, να θεωρηθεί ότι η Βουλγαρική συνεταιριστική κίνηση αυτής της περιόδου, συνέβαλε στην ομαλή και συνεχή ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και είχε άμεση και θετική επίδραση στην ζωή και τις συνθήκες εργασίας των αγροτών, των εργατών και των καταναλωτών.

B. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ από το 1946 ως το 1989 **(Συνεταιρισμοί στην Κεντρικά Σχεδιασμένη Οικονομία)**

Κατά τη διάρκεια των 5 πρώτων χρόνων του Σοσιαλιστικού καθεστώτος (1944-1948), έλαβαν χώρα η εθνικοποίηση του βιομηχανικού τομέα, καθώς και οι τραπεζικές δραστηριότητες. Ακολούθησε συλλογική οργάνωση (κολλεκτιβοποίηση) της γης, αρχικά, σε εθελοντική βάση και μετά σαν υποχρεωτική κίνηση. Σε αυτό το νέο περιβάλλον, ο ρόλος των συνεταιρισμών έγινε σημαντικότερος. Ο αριθμός των συνεταιρισμών αυξήθηκε κατά 50% σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Ένα, ιδιαίτερο, φαινόμενο της νέας κατάστασης ήταν η ανάπτυξη της αποκαλούμενης γεωργικής παραγωγής συνεταιρισμών. Η φτώχεια και οι άθλιες συνθήκες ζωής των μικρών αγροτών και των εργαζόμενων σε αγρούς συνέβαλαν στην επιτυχία της συλλογικής μορφής εργασίας. Τα σημαντικότερα είδη συνεταιρισμών τα οποία εμφανίστηκαν την περίοδο αυτή ήταν τα ακόλουθα:

1. Συνεταιρισμοί Καταναλωτών

Οι Συνεταιρισμοί Καταναλωτών ενισχύονται, αυτή την περίοδο, όσον αναφορά τα μέλη τους. Διαφοροποιούν τις δραστηριότητες τους και ασχολούνται με όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την παραγωγή και την πώληση των αγαθών και των υπηρεσιών τους στον πληθυσμό. Το 1958, υπήρχαν 1770 μεγάλες πρωτοβάθμιες ενώσεις με δραστηριότητες σε όλες τις αγροτικές περιοχές της χώρας, καθώς και 53 άλλες ενώσεις οι οποίες ήταν δραστήριες στον αστικό τομέα. Επιπλέον, υπήρχαν 93 ενώσεις σε τοπικό επίπεδο και η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση (Κ.Σ.Ε.), η οποία ενεργούσε σε εθνικό επίπεδο από το 1947 και μετά. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου το 20% του συνολικού πληθυσμού της Βουλγαρίας άνηκε σε Καταναλωτικές Ενώσεις.

Η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση συμπεριλάμβανε την Κεντρική Ένωση των συνεταιρισμών παραγωγών και εργατών, μεταξύ του 1971

και του 1988. Οι συγχωνεύσεις αυτές οδήγησαν στην μείωση του αριθμού των τοπικών ενώσεων. Μερικές από τις δραστηριότητες του κρατικού εμπορίου έχασαν έδαφος από τις ενώσεις καταναλωτών, ενώ βλέπουμε την άνθηση των συνεταιρισμών των καταναλωτών σε αυτόν τον τομέα. Οι Καταναλωτικές Ενώσεις επίσης έκαναν τις κατάλληλες συμφωνίες με συλλογικά (collective) κτήματα για την αγορά και την πώληση φρέσκων και επεξεργασμένων γεωργικών προϊόντων. Συνεπώς οι Καταναλωτικές Ενώσεις έπαιξαν ένα ευρύ και ζωτικής σημασίας ρόλο, τόσο στην παραγωγή όσο και στην διανομή φαγητού, ελαφρών ποτών καθώς και στην κάλυψη άλλων βασικών αναγκών των ανθρώπων.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η αυτονομία και η δημοκρατική διαχείριση μέσα στις καταναλωτικές ενώσεις «υπέφεραν» πολύ κατά τη διάρκεια της των χρόνων της Κεντρικά Σχεδιασμένης Οικονομίας. Στην πραγματικότητα, ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων και ο καθορισμός των τιμών, διαχειρίζονταν από το σοσιαλιστικό σύστημα. Η κρατική ανάμειξη και η άμεση συμμετοχή του κόμματος στην καθημερινή διεύθυνση και διαχείριση, διαστρέβλωσε εντελώς την λειτουργία του καταναλωτικού συνεταιριστικού συστήματος.

2. Συνεταιρισμοί Αγροτικής Παραγωγής (συλλογικά κτήματα)

Η αυθόρμητη αυτή λαϊκή κίνηση, υπέρ τέτοιων συνεταιρισμών δράσης εμπνεύστηκε από το Σοβιετικό μοντέλο, των συλλογικών κτημάτων (collective farming). Κατά τη διάρκεια, των πρώτων χρόνων, του σοσιαλιστικού καθεστώτος η ιδιωτική ιδιοκτησία διατηρούνταν παρά τη συλλογική καλλιέργεια. Όμως, κάτω από την πίεση του κράτους και την υποστήριξη του κόμματος, η κολλεκτιβοποίηση σταδιακά αυξήθηκε, μέχρι που έγινε η αποκλειστική μορφή καλλιέργειας.

Τα συλλογικά κτήματα αρχικά, σίγουρα, είχαν διάφορα πλεονεκτήματα, όπως την καλύτερη καλλιέργεια της γης, την καλύτερη εκμετάλλευση του εξοπλισμού και των δραστηριοτήτων επεξεργασίας, τα οικονομικά

και κοινωνικά οφέλη για τους εργατές-μέλη αυξήθηκαν. Επίσης, ήταν σε θέση να επωφεληθούν από περισσότερες εισαγωγές, υπηρεσίες και εφαρμοσμένες αγρονομικές επιστήμες. Ενώ το 1944 υπήρχαν μόνο 28 συλλογικά κτήματα με 1677 μέλη, στο τέλος της δεκαετίας του 1950 υπήρχαν 3290 συλλογικά κτήματα. Το 1960 το υπάρχον σύστημα καλλιέργειας αναδιοργανώνεται και τα συλλογικά κτήματα μειώθηκαν στα 932 με την μορφή συγχωνεύσεων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθούν καλλιεργήσιμες μονάδες, με μέγεθος, περίπου τρεις φορές το μέγεθος των παλιών συνεταιρισμών. Το 1970, ο αριθμός τους μειώθηκε κι άλλο. Παράλληλα, από το 1955 η κρατική γεωργική καλλιέργεια οργανώθηκε σε περιορισμένη βάση.

Η τελική μορφή των συλλογικών κτημάτων της Βουλγαρίας ήρθε με τη διαμόρφωση των αγρο-βιομηχανικών συγκροτημάτων από τη δεκαετία του 1970 και μετά. Αυτή η μορφή οργάνωσης, η οποία επιβλήθηκε από το Κράτος και το Κόμμα, ανάγκασε τα συλλογικά κτήματα να ενώσουν τη γη τους και τα μέσα παραγωγής τους με το κράτος και να δημιουργήσουν ένα νέο είδος κτηματικού συστήματος, τα Αγρο-βιομηχανικά συγκροτήματα. Μερικά από αυτά ήταν τεράστια κοινωνικό-οικονομικά δίκτυα και εγκαταστάσεις παραγωγής, όπως η περιοχή του Plovdiv.

Περίπου το 95% της καλλιεργήσιμης γης ήταν στα χέρια των αγρο-βιομηχανικών συγκροτημάτων, τα οποία, συγχώνευσαν οριζόντια και κάθετα όλη την παραγωγή των κρατικών και συλλογικών κτημάτων, όπως και όλη την αγροτική δραστηριότητα και την κοινωνική ζωή των αγροτικών αυτών περιοχών.

Στόχος, όλων αυτών ήταν να φέρουν τους τομείς της γεωργίας και της βιομηχανίας πιο κοντά με σκοπό να καταργήσουν την παραδοσιακή κατωτερότητα των εργατών στις αγροτικές περιοχές και γενικότερα την

αγροτική κοινωνία στο σύνολό της, σε σχέση με τον βιομηχανικό τομέα και τις αστικές συνθήκες ζωής.

3. Συνεταιρισμοί Τεχνιτών και Εργατών

Αυτοί έχασαν την σημασία τους και την κοινωνική τους λειτουργία μέσα στο περιβάλλον του καινούργιου συστήματος το οποίο, όσον αφορούσε στην συνεταιριστική δράση, υποστήριζε τα συλλογικά κτήματα και τις συνεταιριστικές ενώσεις καταναλωτών.

Το 1951 ιδρύθηκε η συνεταιριστική Ένωση Τεχνιτών και Παραγωγών. Το 1953 η αναφορά στις τέχνες διαγράφηκε και δημιουργείται μια από τις πιο σημαντικές οργανώσεις, η Κεντρική Ένωση Συνεταιρισμών Εργατών και Παραγωγών. Το 1971 συγχωνεύτηκε με την Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση των Καταναλωτών. Ωστόσο, το 1988 οι δύο ενώσεις χωρίστηκαν.

Η πολιτεία υπήρξε, όμως ανασταλτικός παράγοντας για την περαιτέρω ανάπτυξη αυτών των συνεταιρισμών, με τη μείωση του αριθμού τους και την κλίμακα των δραστηριοτήτων τους. Όλα αυτά γιατί, κατάφεραν να αποτελούν έναν συμπληρωματικό οικονομικό ρόλο, εξασφαλίζοντας την επιβίωση τους λόγω της κοινωνικής τους λειτουργίας (παροχή υπηρεσιών στους πολίτες). Το Κράτος όμως δεν ήθελε την ανάπτυξη τους και συνέχιζε να αντιστέκεται, και να μειώνει τον ρόλο τους μέσα στη σοσιαλιστική οικονομία. Η ανάπτυξη των κρατικών επιχειρήσεων και η επέκταση των συλλογικών κτημάτων, απορρόφησε μέρος των δραστηριοτήτων τους. Κατά το τέλος της συγκεκριμένης περιόδου μόνο 110 πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί και 40 συνεταιρισμοί εργατών με προβλήματα αναπηρίας λειτουργούσαν, με 63000 μέλη.

Είναι λοιπόν, φανερό ότι ακόμα και εκείνοι οι συνεταιρισμοί παλιοί και καινούργιοι, οι οποίοι κατάφεραν να επιβιώσουν κατά την περίοδο του σοσιαλιστικού καθεστώτος, είχαν σημαντικές απώλειες. Προς το τέλος της περιόδου που εξετάζουμε, οι συνεταιρισμοί γεωργικής παραγωγής

και τα συγκροτήματά τους αποδείχθηκαν ότι ήταν μια αποτυχία. Αυτό δεν ήταν καταστροφικό μόνο για την γεωργική παραγωγή, αλλά και για τις αρχές της αλληλεγγύης και της αυθόρμητης αμοιβαίας βοήθειας, οι οποίες εξαφανίστηκαν.

Η απόδειξη της αρνητικής επίδρασης των συλλογικών κτημάτων φαινόταν από τη διανομή του εισοδήματος στους εργάτες-μέλη. Σύμφωνα, με την νομοθεσία του 1945, το 60% των κερδών των συλλογικών κτημάτων διανέμονταν στα μέλη ως μισθός και το 40% ως μερίσματα. Το 1958 όμως, μετά την κολλεκτιβοποίηση της γης, περισσότερο από το ένα τρίτο των συλλογικών κτημάτων αποφάσισαν να σταματήσουν τη διανομή μερισμάτων. Έτσι η σταδιακή κολλεκτιβοποίηση και η ενσωμάτωση των συλλογικών κτημάτων στην Κεντρικά Σχεδιασμένη Οικονομία οδήγησε σε λιγότερα έσοδα για τους εργάτες-μέλη.

Οι Ενώσεις Καταναλωτών, αν και λιγιστές σε αριθμό στην αρχή του σοσιαλιστικού καθεστώτος, κατάφεραν να διαδοθούν και να γίνουν απαραίτητες, τόσο από κοινωνικής όσο και από οικονομικής απόψεως, εκμεταλλευόμενοι την έλλειψη καταναλωτικών αγαθών. Η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση έγινε ένας μοναδικός, κορυφαίος, μονολιθικός οργανισμός με τη δυνατότητα να δρα από πάνω προς τα κάτω.

Ωστόσο, δε θα μπορούσαμε να μην κάνουμε αναφορά και στα πλεονεκτήματα για το Βουλγαρικό σύστημα συνεταιρισμών καταναλωτών. Κατ' αρχάς, υπερασπίστηκαν το σύστημά τους και τον ρόλο τους, πολύ καλύτερα από τους συνεταιρισμούς καταναλωτών σε άλλα σοσιαλιστικά κράτη της Ευρώπης (όπως Σοβιετική Ένωση). Επίσης, παρήγαγαν μέρος από τα αγαθά που πωλούνταν στα καταστήματά τους και έτσι κατάφεραν να παραμένουν ανεξάρτητα από τις κρατικές επιχειρήσεις. Ένα ακόμα πλεονέκτημα, είναι ότι χρησιμοποίησαν τα κέρδη τους για να χρηματοδοτήσουν ένα ανεξάρτητο

(ελεύθερο) εκπαιδευτικό σύστημα. Και τέλος, απέφυγαν την απόλυτη εξαφάνιση και κατάφεραν να σώσουν μέρος του παραδοσιακού συνεταιριστικού πνεύματος, κάνοντας χρήση της διεθνούς τους συνεργασίας, με το να αποτελούν μέλη της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΩΝ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΕΩΝ

Σε αυτό το κεφάλαιο, θα εξετάσουμε το θέμα της αναδιανομής των παλιών συνεταιρισμών, καθώς πλέον εμφανίζονταν νέοι συνεταιρισμοί, σε διάφορους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της χώρας.

2. Εντατικοποίηση της Αναδιανομής των Συνεταιρισμών

Η σε βάθος αναδιανομή και μεταμόρφωση των συνεταιρισμών, που προτάθηκε από την νομοθεσία, αφέθηκε στα χέρια των ίδιων των συνεταιρισμών. Οι αλλαγές αυτές, μπορούν να χωριστούν σε δύο κύριες κατηγορίες : στην συνεταιριστική περιουσία και στα θέματα σχετικά με την οργάνωση και την εξέλιξη των συνεταιρισμών.

2.1 Περιουσία των Συνεταιρισμών

Κατά την περίοδο της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, ερωτήματα που σχετίζονταν με την περιουσία των συνεταιρισμών, έγιναν ζωτικής σημασίας. Είτε για τη διαδικασία που θα ακολουθούσαν, είτε γιατί ήταν πολύ λεπτά από πολιτικής απόψεως. Το πρόβλημα είχε δύο πλευρές. Η μία είχε να κάνει με την διανομή της συσσωρευμένης συνεταιριστικής περιουσίας, Η άλλη σχετίζονταν με την στρατηγική της ιδιωτικοποίησης , την διάλυση των δημοσίων επιχειρήσεων και την επιστροφή των δημευμένων περιουσιών. Ένας σεβαστός αριθμός ιδιοκτητών, μικρού και μεσαίου μεγέθους, βιομηχανιών απομακρύνθηκαν από του συνεταιρισμούς, όταν το κράτος αποφάσισε να

εθνικοποιήσει τα μέσα παραγωγής. Οι συνεταιρισμοί που κυρίως επηρεάστηκαν από αυτό, ήταν οι συνεταιρισμοί καταναλωτών και οι συνεταιρισμοί παραγωγής εργατών.

Οι Οργανισμοί των Συνεταιρισμών Καταναλωτών έκαναν εκ βαθέων εσωτερικές συζητήσεις και συμφωνίες, οι οποίες πάρθηκαν από τις αποφάσεις των Γενικών τους Συνελεύσεων σε όλα τα επίπεδα, από την κορυφή της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης ως τους Πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς, για να επαναδιανεύουν όλη την περιουσία, που διαχειριζόταν η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση μαζί με τις υπόλοιπες Ενώσεις.

Το μέγεθος της περιουσίας που διανεμήθηκε από το 1991, υπολογίστηκε με βάση το μετοχικό κεφάλαιο, τις εμπορικές συναλλαγές και τα κέρδη του παρελθόντος. Η αξία της περιουσίας αυτής υπολογίζεται περίπου στα 25 εκατ. Δολάρια. Οι Ενώσεις και οι Πρωτοβάθμιοι Συνεταιρισμοί έλαβαν το μερίδιό τους για την συνεταιριστική περιουσία στη μορφή μετοχών, οι οποίες θα τους έδιναν τη δυνατότητα να αυξήσουν τις δραστηριότητές τους και να έπαιρναν ένα μεγαλύτερο ποσοστό από τα ετήσια κέρδη της Ένωσης.

Από την άλλη πλευρά, οι συνεταιρισμοί καταναλωτών έχουν αρχίσει, από το 1991, να επανακτούν τις ιδιοκτησίες τους, τις βιομηχανίες και την αγροτική γη. Σύμφωνα με το επιπρόσθετο άρθρο 1 του νόμου περί συνεταιρισμών, « Τα δικαιώματα των υπαρχόντων και των ανανεωμένων συνεταιρισμών πάνω σε οποιαδήποτε ιδιοκτησία που δημεύτηκε ή εθνικοποιήθηκε μετά τις 10 Σεπτεμβρίου του 1994, έχουν αποκατασταθεί». Η διαδικασία για μια τέτοια αποκατάσταση καθιερώθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών. Η συνεταιριστική ιδιοκτησία θα έπρεπε να επιστραφεί μέσα σε 6 μήνες από την ημερομηνία στην οποία εφαρμόστηκε ο Νόμος. Το να ακολουθηθεί η διαδικασία και ιδιαίτερα η απόδειξη προηγούμενης ιδιοκτησίας ήταν

δύσκολη και χρονοβόρα. Οι συνεταιρισμοί δεν ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν κανέναν φόρο.

Το άρθρο 29 του νόμου του 1991 περί αναμορφώσεως της γης αναφέρει ότι « οποιοσδήποτε τίτλος σε οποιαδήποτε αγροτική γη που αποκτήθηκε από ... συνεταιρισμούς ή άλλους τέτοιου είδους οργανισμούς θα αναμορφωθεί ύστερα από παράκληση των αντιφερόμενων ... συνεταιρισμών». Εκτός εάν η δημευμένη γη χρησιμοποιούνταν για άλλους μη γεωργικούς σκοπούς ή είχε δοθεί σε ακτήμονες πολίτες. Σε αυτήν την περίπτωση, οι συνεταιρισμοί μπορούσαν να συμφωνήσουν να λάβουν άλλη γη από την πολιτεία ή τον δήμο, στο ίδιο ή σε άλλο μέρος της χώρας, ή οικονομική αποζημίωση. Επιπλέον, μέχρι το τέλος του 1993, ένας σημαντικός αριθμός από μικρομεσαίες επιχειρήσεις και εργοστάσια είχαν επιστραφεί στους συνεταιρισμούς καταναλωτών.

Οι συνεταιρισμοί εργατών παραγωγής αναζήτησαν περιουσία που είχε δημευθεί από το κράτος και άλλα σώματα. Η απόδειξη της ιδιοκτησίας ήταν ιδιαίτερα δύσκολη. Όλοι οι οργανισμοί παραπονούνταν ότι το κράτος και οι επίσημοι του κράτους ήταν απρόθυμοι να επιστρέψουν δημευμένη συνεταιριστική περιουσία.

Η αναδιανομή της συσσωρευμένης περιουσίας των συνεταιρισμών εργατών παραγωγής ήταν πιο ριζική και πιο ενεργητική στα φυσικά μέλη. Σύμφωνα με το πλάνο της «εξατομίκευσης» η περιουσία των συνεταιρισμών, η οποία μέχρι τότε θεωρούνταν ως η συλλογική και αδιαχώριστη περιουσία του συστήματος, έπρεπε να διανεμηθεί ακολούθως : Το 60% να διανεμηθεί ανάμεσα στα μέλη των πρωτοβάθμιων οργανισμών σύμφωνα με κριτήρια τα οποία σχετίζονταν με μετοχές που επενδύθηκαν στον συνεταιρισμό που αναφέρεται. Το υπόλοιπο 40% θα παρέμενε αδιαχώριστη περιουσία του συνεταιρισμού. Η «εξατομικευμένη» περιουσία παρέμεινε στον συνεταιρισμό με την

μορφή μετοχών, οι οποίες έδιναν στους δικαιούχους το δικαίωμα σε μερίσματα, των ήδη κερδισμένων ετήσιων κερδών.

Το πλάνο ήταν ακόμα στα αρχικά στάδια της υλοποίησής του, μόνο 30 από τους 287 συνεταιρισμούς το είχαν πετύχει. Τα τεχνικά προβλήματα ήταν πολλά και επιπλέον το να διευθετηθεί αρμονικά και δημοκρατικά με απόφαση των Γενικών Συνελεύσεων ήταν μια χρονοβόρα διαδικασία.

Ένα συμπέρασμα, λοιπόν είναι, ότι η διαδικασία της αναδιανομής και της ιδιωτικοποίησης είχε μια σημαντική και οικονομική επιρροή τόσο στους συνεταιρισμούς όσο και με αυτούς που ασχολούνταν μαζί τους. Με εξαίρεση την αναδιανομή της περιουσίας των συνεταιρισμών καταναλωτών, η υλοποίηση του δεν είχε ακόμα ολοκληρωθεί. Ωστόσο, όμως η αναδιανομή της περιουσίας, ακόμη και στα αρχικά της στάδια, είχε μεταδώσει την κοινωνική δικαιοσύνη στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και στα μέλη τους που είχαν νιώσει καταπιεσμένοι κατά τη διάρκεια του Σοσιαλιστικού Καθεστώτος. Η συσσωρευμένη συνεταιριστική περιουσία ήταν προϊόν της δικής τους εργασίας, η οποία τους είχε αφαιρεθεί εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Από οικονομικής απόψεως, η αναδιανομή της περιουσίας, θα βελτίωνε την εργατική και εμπορική δυνατότητα των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Επιτρέποντας ,έτσι στους εργάτες και στους καταναλωτές να συμμετέχουν καλύτερα στη διανομή των κερδών.

Οι περιουσίες και οι επιχειρήσεις οι οποίες επιστράφηκαν στους συνεταιρισμούς, από το 1991 είχαν πολλά πλεονεκτήματα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις αποδεικνύονταν δηλητηριώδης δώρα. Ο εξοπλισμός, τα κτίρια και τα εργοστάσια ήταν παλιά και μη παραγωγικά. Αυτό σήμαινε ότι χρειάζονταν αρκετά μεγάλο κεφάλαιο, για την ανανέωση και την αναδόμησή τους. Επομένως οι συνεταιρισμοί έρχονταν αντιμέτωποι με προβλήματα, τα οποία θα έπρεπε να τα προσπεράσουν.

2.1.1 Σχέσεις Μελών

Στις σχέσεις των μελών, των συνεταιρισμών, παρατηρούνταν καθήκοντα και υποχρεώσεις. Οι συνεταιριστικές αρχές ακολουθούνταν και είχαν συμπεριληφθεί στον νόμο περί συνεταιρισμών του 1991.

1. Εθελοντική σύνδεση /σχέση και ανοιχτή δήλωση συμμετοχής

Αυτή καταγράφεται στο άρθρο 1 του Νόμου. Η δήλωση/ αίτηση συμμετοχής ενός ενδιαφερόμενου η οποία εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, πρέπει να επιβεβαιωθεί από τη Γενική Συνέλευση. Καθένας μπορούσε να γίνει μέλος ,διαφόρων, συνεταιρισμών.

2. Δημοκρατική διεύθυνση και έλεγχος

Ο συνεταιρισμός διεύθунεται από τα μέλη του μέσω νόμιμων και δημοκρατικά εκλεγμένων σωμάτων της Διεύθυνσης (τη Γενική Συνέλευση, το Διοικητικό Συμβούλιο και τον Πρόεδρο).

Όλες οι αποφάσεις παίρνονται σε συμφωνία με την συνεταιριστική αρχή «ένα μέλος – μία ψήφος».

3. Δικαίωμα ιδιοκτησίας

Όλα τα μέλη είναι συνιδιοκτήτες.

4. Μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας

Ο βασικός σκοπός των συνεταιρισμών είναι η παροχή οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών στα μέλη τους. Τα κέρδη των συνεταιρισμών δίδονται πίσω με την μορφή μιας περιορισμένης επιστροφής κεφαλαίου, για παράδειγμα ένα μέρος (μετοχικό κεφάλαιο και αγορές.)

5. Πολιτική, φυλετική και θρησκευτική ουδετερότητα

Κάθε άνθρωπος, ανεξαρτήτου πολιτικών, φυλετικών και θρησκευτικών δεσμών μπορεί να ανήκει σε έναν συνεταιρισμό. Όλα τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

6. Μόρφωση

Ένα τμήμα συνεταιρισμών έχει καθιερωθεί στο πανεπιστήμιο Εθνικής και Διεθνούς Οικονομίας. Υπάρχουν επίσης και άλλα δύο μεγάλα κέντρα προσαρτημένα στην Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση και άλλα 14 κέντρα προσαρτημένα στις τοπικές συνεταιριστικές ενώσεις.

7. Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

Αυτή η αρχή εφαρμόζεται πλήρως. Η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση, οι 37 τοπικές Συνεταιριστικές Ενώσεις και οι δια-Συνεταιριστικές επιχειρήσεις παρέχουν νομικές, συμβουλευτικές, οργανωτικές και οικονομικές υπηρεσίες στους συνεταιρισμούς τους.

8. Δημοκρατικός έλεγχος

Ο δημοκρατικός έλεγχος παίρνει διάφορες μορφές. Στους ίδιους τους συνεταιρισμούς υπάρχουν δύο είδη ελέγχου : Η Διοίκηση, η οποία είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση των ψηφισμάτων τους και του Συμβουλίου Εποπτείας. Το Συμβούλιο Εποπτείας, έχει τον απόλυτο έλεγχο των δραστηριοτήτων ενός συνεταιρισμού και του Διοικητικού Συμβουλίου. Το δεύτερο μέρος του ελέγχου γίνεται μέσω των επιθεωρήσεων, της βοήθειας σε οργανωτικά, νομικά, οικονομικά και μεθοδολογικά θέματα και μέσω δια-τμηματικού ελέγχου. Επίσης τα συμβούλια Εποπτείας της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης και οι Συνεταιριστικές Ενώσεις παρέχουν μεθοδολογική βοήθεια στα συμβούλια επιτήρησης των συνεταιρισμών.

9. Ο νόμος περί Συνεταιρισμών

Παρέχει σε όλα τα συνεταιριστικά ιδρύματα (συνεταιρισμούς, συνεταιριστικές ενώσεις, και δια-συνεταιριστικές επιχειρήσεις) κοινή νομική δικλείδα ασφαλείας για όλα τα ψηφίσματα και τις πράξεις των σωμάτων διοίκησης και επιτήρησης.

10. Τα περιουσιακά δικαιώματα των μελών

Η περιουσία του συνεταιρισμού ανήκει στα μέλη του. Ωστόσο, αυτή μπορεί να δοθεί στα μέλη μόνο μετά το πέρας των συνεταιριστικών δραστηριοτήτων και την κήρυξη «πτώχευσης». Κάθε μέλος του συνεταιρισμού έχει το δικαίωμα να λάβει μέρος της περιουσίας του, ανάλογα με το μετοχικό κεφάλαιο. Στην περίπτωση που ένα μέλος φύγει από τον συνεταιρισμό, θα λάβει μόνο το σύνολο της συνεισφοράς του σε μετοχές και το μέρος που του αντιστοιχεί (ετήσιο κέρδος). Οι κληρονόμοι ενός αποθανόντος μέλους, έχουν παρόμοια δικαιώματα. Σε περίπτωση που το μέλος έχει συνεισφέρει γη, στον συνεταιρισμό, θα διατηρήσει τα δικαιώματα του πάνω σε αυτή τη γη. Δικαιούται να λάβει ενοίκιο (που μπορεί να πάρει τη μορφή πληρωμής σε είδος) για την χρήση της γης του. Οι συνεισφορές, των μελών, δεν υπόκεινται σε κατάσχεση ή βεβιασμένη εκτέλεση.

11. Η οικονομική συνεισφορά των μελών

Τα μέλη των συνεταιρισμών κάνουν τις ακόλουθες συνεισφορές στους συνεταιρισμούς :

- i. Συνδρομή μέλους (μη επιστρεφόμενη), το ποσό της οποίας καθορίζεται από δευτερεύοντες νόμους.
- ii. Αμοιβαία συνεισφορά, καθώς αυτή καθορίζεται από δευτερεύοντες νόμους. Δίδεται πίσω στα μέλη (ή στους κληρονόμους αποθανόντος μέλους), μαζί με το μερίδιο του, φεύγοντας από τον συνεταιρισμό ή σε περίπτωση ρευστοποίησης του.
- iii. Επιπρόσθετες συνεισφορές (προορισμένες για συγκεκριμένο σκοπό) με ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης. Αυτές πρέπει να επιστραφούν μετά από μία περίοδο που καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση και δεν έχουν να κάνουν με την αμοιβαία συνεισφορά για τον συνεταιρισμό.

- iv. Χρήματα στη μορφή δανείου, όπως καθορίζονται από τη Γενική Συνέλευση, η οποία καθορίζει και τους όρους της εξόφλησης και την αναλογία του τόκου που πρέπει να πληρωθεί. Αυτά τα χρήματα δεν έχουν να κάνουν με την αμοιβαία συνεισφορά στον συνεταιρισμό.

2.2 Κατανομή Δύναμης στην Λήψη Αποφάσεων

Η Γενική Συνέλευση, το Διοικητικό Συμβούλιο, ο Πρόεδρος και το Συμβούλιο Επιτήρησης έχουν ξεχωριστές και διαφορετικές εξουσίες

Η Γενική Συνέλευση, έχει συνήθως, τις ευρύτερες και μεγαλύτερες εξουσίες όσο αφορά στα θέματα που έχουν να κάνουν με τους συνεταιρισμούς, συμπεριλαμβανομένης και της ακύρωσης ψηφισμάτων και πράξεων, που έρχονται σε αντίθεση με το νόμο ή τους εσωτερικούς κανονισμούς. Η Γενική Συνέλευση, έχει την αποκλειστική εξουσία να βγάζει ψηφίσματα για τα ακόλουθα θέματα :

- 1) Την εκλογή του Προέδρου, του Διοικητικού Συμβουλίου και του Συμβουλίου Επιτήρησης.
- 2) Την διευκρίνιση, την αλλαγή και την συμπλήρωση των εσωτερικών κανονισμών.
- 3) Την αδράνεια, την αναβολή και την εκτεταμένη πληρωμή χρημάτων εξαιτίας του συνεταιρισμού.
- 4) Τη διάθεση της ακίνητης περιουσίας του συνεταιρισμού.
- 5) Την απόλυση (διαγραφή) των μελών.
- 6) Την οικονομική αναδιοργάνωση του συνεταιρισμού.
- 7) Την αναδόμηση και τη ρευστοποίηση του συνεταιρισμού ή την κήρυξη πτώχευσης.
- 8) Το Διοικητικό Συμβούλιο φέρει εις πέρας τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης και καθοδηγεί τις δραστηριότητες του

συνεταιρισμού, για τις οποίες είναι υπόλογος στην Γενική Συνέλευση.

- 9) Ο Πρόεδρος του συνεταιρισμού είναι επίσης, ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου. Αντιπροσωπεύει τον συνεταιρισμό, επιβλέπει την απόδοση της Γενικής Συνέλευσης και των ψηφισμάτων του Διοικητικού Συμβουλίου και οργανώνει τις καθημερινές δραστηριότητες του συνεταιρισμού.
- 10) Το Διοικητικό Συμβούλιο επιθεωρεί τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού και είναι υπόλογος στη Γενική Συνέλευση. Επίσης έχει τη δύναμη να ορίζει Γενική Συνέλευση, όταν βρίσκει σημαντικές παραβάσεις του νόμου περί συνεταιρισμών ή των εσωτερικών κανονισμών.

Τα μέλη έχουν τα ακόλουθα πλεονεκτήματα, τα οποία δεν ισχύουν για τους εργαζόμενους ή τους χρήστες που δεν είναι μέλη του συνεταιρισμού.

- i. Μερίσματα από την αμοιβαία συνεισφορά,
- ii. Μέρισμα καταναλωτή,
- iii. Μερίσματα για οικονομική συμμετοχή (παροχή ή επεξεργασία προϊόντων, συμμετοχή σε άλλους τομείς της οικονομικής ζωής των συνεταιρισμών),
- iv. Η δυνατότητα να αγοράσουν αγαθά σε μειωμένες τιμές,
- v. Η εκπαίδευση πάνω σε θέματα συνεταιρισμών, καθώς και κάποιες κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας που αφορούν όμως μόνο τα μέλη και τους εργαζόμενους.

2.3 Οργανωτικές Αλλαγές και Εξελικτικές Τάσεις

Μετά την υιοθέτηση του νόμου περί Συνεταιρισμών του 1991, τόσο οι συνεταιρισμοί καταναλωτών όσο και οι συνεταιρισμοί εργατών, είχαν προσανατολιστεί προς την αναμόρφωση των αντίστοιχων δομών τους και σχεδίαζαν την ένταση και τους τύπους των δραστηριοτήτων.

2.3.1 Συνεταιρισμοί Καταναλωτών

Οι Συνεταιρισμοί Καταναλωτών υιοθέτησαν νέους εσωτερικούς κανονισμούς και κατάφεραν να προσαρμοστούν στην καινούργια συνεταιριστική τάξη, με νέες αξίες, αρχές και πρακτικές που επιβεβαιώνονται από το νόμο του 1991. Επίσης εκλέχθηκαν νέα Διοικητικά Συμβούλια και Συμβούλια Επιτήρησης, σε όλες τις βαθμίδες των συνεταιρισμών, χωρίς καμία ανάμειξη του κράτους.

Την περίοδο εκείνη γινόταν μία προσπάθεια για την αναδόμηση των τοπικών συνεταιριστικών ενώσεων, με σκοπό να αναβαθμιστούν ο ρόλος και οι δραστηριότητές τους.

Η υιοθέτηση νέων εσωτερικών κανονισμών, ήταν μια ευκαιρία για τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς να αυξήσουν την αξία της μετοχής από 100 σε 1000 Λεβας. Τα μέλη που αρνήθηκαν να υποστηρίξουν τις καινούργιες μετοχές, έφυγαν από τους συνεταιρισμούς ή διώχθηκαν από τις Γενικές Συνελεύσεις. Ως συνέπεια αυτού του γεγονότος ήταν, να μειωθεί ο αριθμός των μελών και ταυτόχρονα να αυξηθεί το ποσό του μετοχικού κεφαλαίου. Επίσης ο διαχωρισμός των μεγάλων και παλαιών ενώσεων καθώς και η εμφάνιση νέων είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού τους, αυτά σε αντίθεση με τον αριθμό των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών ο οποίος είχε συνεχείς διακυμάνσεις.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει την οργανωτική δομή των Ενώσεων των καταναλωτών, σε τρία επίπεδα. Στην κορυφή βρίσκεται η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση, η οποία αποτελείται από μέλη. Τα μέλη της είναι Συνεταιριστικοί Οργανισμοί και Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις.

Η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση έχει δικές της, ξεχωριστές, οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Στη συνέχεια βρίσκονται οι Τοπικές Ενώσεις, οι οποίες έχουν δικά τους δίκτυα παραγωγής, εμπορικά κέντρα και εκπαιδευτικά επιμορφωτικά σχήματα. Στη βάση αυτής οργανωτικής της δομής υπάρχουν γύρω στις 1.000 Πρωτοβάθμιες Ενώσεις, αυτές αποτελούνται από τα μέλη τους, τα οποία έχουν μειωθεί στα 859.0000, εκ των οποίων το 30% είναι γυναίκες. Περίπου 120.000 άνθρωποι εργάζονται στις ενώσεις καταναλωτών. Επίσης πολλοί από αυτούς είναι και εργαζόμενοι και γι' αυτό δικαιούνται να λάβουν μισθούς, αλλά και μερίσματα από το μετοχικό κεφάλαιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : Κάθετη Δομή των Ενώσεων καταναλωτών

- ❖ Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση (Κ.Σ.Ε.)
- ❖ Τοπικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (37)
- ❖ Πρωτοβάθμιες Ενώσεις (περίπου 1.000)
- ❖ Μέλη, πρωτοβάθμιων ενώσεων
(859.000 άνθρωποι, εκ των οποίων το 30% γυναίκες)
- ❖ Εργαζόμενοι και εργάτες (περίπου 120.000)

Οι Ενώσεις Καταναλωτών αναλάμβαναν τις περισσότερες από τις οικονομικές δραστηριότητες καθώς και το λιανικό εμπόριο. Ο τζίρος ήταν σημαντικός, ανάλογα με τους διάφορους τομείς δραστηριότητας, όπως φαίνεται στον πίνακά που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Συμμετοχή των συνεταιρισμών στην εθνική παραγωγή, για τα έτη 1990 και 1991.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	1990 (%)	1991 (%)
Καταστήματα λιανικής	27.000	26.60
Παροχή τροφίμων και υπηρεσιών	34.48	31.48
Εργαστήρια ζαχαροπλαστικής	-	57.000
Προϊόντα ζάχαρης	-	10.000
Αρτοποιία	-	52.000
Ελαφρά ποτά	-	95.000

Πηγή: Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση

Ο πληθωρισμός και η έλλειψη πίστωσης είχαν χειροτερέψει τις συνθήκες για την παραγωγή και το εμπόριο μέσα στις Ενώσεις των Καταναλωτών. Γι' αυτό το σύστημα καταναλωτών εισήγαγε υπηρεσίες αποταμίευσης και πίστωσης (πάνω από 500 τέτοια σχήματα λειτουργούσαν στο επίπεδο των οργανισμών καταναλωτών). Οι καταθέσεις που λαμβάνονταν από αυτές τις ενώσεις (300 εκατ. Λεβας από 100.000 καταθέσεις) οδήγησαν το συνεταιριστικό κίνημα στο να προωθήσει μια ξεχωριστή Τράπεζα το 1991.

2.3.2 Συνεταιρισμοί εργατών παραγωγής

Έχουν υποστεί δομικές αλλαγές, ρυθμίσεις και βελτιώσεις από το 1990. Νέοι δευτερεύοντες νόμοι υιοθετήθηκαν από τις Γενικές Συνελεύσεις σε όλα τα επίπεδα. Νέα εκλεγμένα σώματα πήραν την ευθύνη για την μοίρα των οργανισμών εργατών, με σκοπό να πετύχουν ανεξαρτησία από τα Κρατικά και Δημοτικά Συμβούλια, καθώς και να αναδομηθούν περαιτέρω ώστε να είναι έτοιμα για τις συνθήκες της οικονομίας της αγοράς (market economy).

Ο παρακάτω Πίνακας 3 αναπαράγει τον οργανωτικό χάρτη του στησίματος του Κορυφαίου Κεντρικού Οργανισμού (την Κεντρική Ένωση των συνεταιρισμών παραγωγής εργατών) μετά το τελευταίο Συνέδριο.

Περίπου 612 αντιπρόσωποι, τόσο από τις Τοπικές Ενώσεις όσο και από τους Πρωτοβάθμιους Οργανισμούς, αποτελούν τη Γενική Συνέλευση της Κεντρικής Ένωσης. Από αυτούς εκλέγεται το Συμβούλιο των Διευθυντών (31 μέλη) και το συμβούλιο Επιτήρησης. Επίσης υπάρχει ένα μικρό τεχνικό και διοικητικό προσωπικό 29 ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Οργανωτικός χάρτης των Συνεταιρισμών Παραγωγής (Κεντρική Ένωση)

Κεντρική Ένωση

Γενική Συνέλευση (612 αντιπρόσωποι)
Αντιπροσωπευτικές τοπικές ενώσεις (10 αντιπρόσωποι)
Πρωτοβάθμιοι Συνεταιρισμοί (306 αντιπρόσωποι)

Συμβούλιο Διευθυντών (31 αντιπρ.)	Συμβούλιο Επιτήρησης (11 αντιπρ.)
Πρόεδρος της Ένωσης	Πρόεδρος του Συμβουλίου Επιτήρησης
Αντιπρόεδρος	Αντιπρόεδρος

Λογιστήριο (3 αντιπρ.)	Νομική κάλυψη (3 αντιπρ.)	Μάρκετινγκ (7 αντιπρ.)
Προσωπικό (2 αντιπρ.)	Εσωτερικοί κανονισμοί	Οικονομικός έλεγχος (8 αντιπρ.)

Διεθνής συνεργασία (2 αντιπρ.)	Διοίκηση (3 αντιπρ.)
--------------------------------	----------------------

Σύνολο	42 εκλεγμένα μέλη και 42 εργαζόμενοι
--------	--------------------------------------

Πηγή : Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση

Σε τοπικό επίπεδο υπήρχαν 306 Συνεταιρισμοί, εκ των οποίων οι μισοί δημιουργήθηκαν μετά το 1989. Τα μέλη κάθε Πρωτοβάθμιου Συνεταιρισμού κυμαίνονται από 7 ως 1.500 ανθρώπους, τα οποία ειδικεύονταν σε ένα τύπο εργασίας. Επίσης πολλά από τα μέλη σχετίζονταν με μεγάλες παραγωγικές επιχειρήσεις.

Αναφορικά, 10 αναμορφωμένες Τοπικές Ενώσεις λειτουργούν στο μέσον της κάθετης δομής. Αυτές υποστηρίζουν τους Πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς.

Η Κεντρική Ένωση παίζει ένα πρωταγωνιστικό ρόλο όχι μόνο στη διαδικασία της αναδόμησης, αλλά επίσης πρωταρχικά, και στα διάφορα πεδία της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με αυτό, επιχειρήσει να προσελκύσει ξένες επενδύσεις για την από κοινού δημιουργία επιχειρήσεων με συνεργάτες από γειτονικές χώρες (κυρίως από την Ελλάδα, τη Γερμανία και τη Ρωσία επί του παρόντος).

Το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι Συνεταιρισμοί Εργατών ήταν:

Η χαμηλή παραγωγικότητα, εξαιτίας κυρίως των ανεπαρκών προσόντων των μελών-εργατών. Η έλλειψη εξωτερικών αγορών οι οποίες χάθηκαν κατά τη διάρκεια της αποσύνθεσης των κεντρικά οργανωμένων οικονομιών των χωρών της περιοχής. Το βάρος, σε μερικές περιπτώσεις, του μεγέθους του διοικητικού προσωπικού, και το πιο σημαντικό, μακροπρόθεσμα, οι κακές συνθήκες εργασίας και οι μισθοί. Κάποιοι από το διοικητικό προσωπικό είχαν επανατοποθετηθεί σε άλλους τομείς εργασίας και άλλοι είχαν φύγει. Μόνο λίγοι απολύονταν, οι οποίοι λάμβαναν αποζημιώσεις όπως ορίζεται από τον Κώδικα Εργασίας του 1992. Προς το παρόν, η αναδόμηση της εργασίας δεν είχε επηρεάσει τους εργάτες-μέλη. Είχαν, ωστόσο, αρχίσει να υπόκεινται σε μείωση μισθών και κερδών, εξαιτίας κατά ένα μέρος στην έλλειψη ικανοποιητικών συνθηκών εργασίας. Οι μισθοί πολλών μελών δίνονταν σύμφωνα με τον κατώτατο μισθό της χώρας, ενώ άλλοι έπρεπε να απολυθούν (προσωρινά). Σε μια τέτοια περίπτωση, δε δίνονταν μισθοί στα μέλη, αλλά συνέχιζαν τα κοινωνικά, οφέλη που αναγνωρίζονται από τον Κώδικα Εργασίας, να λαμβάνονται υπόψη. Οι αντίξοες συνθήκες εργασίας και οι αυξημένες τιμές, στην αγορά, αναγκάζουν τους

εργαζόμενους των Συνεταιρισμών να αντισταθούν σε οποιαδήποτε μείωση της εργασίας τους, δρώντας προς το παρόν, προς όφελος της ενότητας της ομάδας και όχι για την αύξηση της παραγωγικότητας.

Οι μισθοί των μελών καθορίζονται σύμφωνα με την ποιότητα και την ποσότητα της εργασίας τους, ακολουθώντας οδηγίες από τα συμβούλια των διευθυντών και από τα μέλη που εργάζονται εκεί.

Το σύστημα συνεταιρισμών εργατών έχει, επίσης, άλλο ένα σκοπό ο οποίος σχετίζεται με τις κοινωνικές υπηρεσίες του για τα μέλη του. Στο παρελθόν ένας μεγάλος αριθμός περιουσιών και εγκαταστάσεων που αφορούσαν την υγεία, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την εκπαίδευση, χρηματοδοτούνταν από την πολιτεία καθώς και από τους συνεταιρισμούς και παρείχαν βασικές υπηρεσίες στα μέλη τους. Όλα αυτά τώρα έχουν ανακληθεί από τους συνεταιρισμούς εργατών.

Οι συνεταιρισμοί παραγωγών που έχουν να κάνουν με άτομα με ειδικές ανάγκες συνδέονται με τις τοπικές μονάδες, οι οποίες συνδέονται με τη σειρά τους με τη δική τους κεντρική ένωση. Αυτοί οι συνεταιρισμοί χωρίστηκαν από τους συνεταιρισμούς παραγωγής το 1991. Συνεχίζουν να λειτουργούν σύμφωνα με τους δικούς τους κανόνες και δυνατότητες, οι δραστηριότητές τους έχουν σκοπό να υποβοηθήσουν τα εισοδήματα των μελών τους, ώστε να τους εξασφαλίσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής.

2.4 Εμφάνιση νέων συνεταιριστικών θεσμών

Τρεις νέοι παράγοντες εξηγούν την εμφάνιση νέων συνεταιρισμών και συνεταιριστικών θεσμών, η επίδραση της ιδιωτικοποίησης της γης, η τεράστια ανάγκη και επιθυμία του πληθυσμού να προετοιμαστεί η αγορά με τις κατάλληλες συνθήκες στον τομέα των συνεταιρισμών.

2.4.1 Πρωτοβάθμιοι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί

Μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού, υπολογίζεται στις 900.000, δικαιούται να ζητήσει ιδιοκτησία γης. Αυτό είναι αποτέλεσμα της αποσύνθεσης των συλλογικών αγροκτημάτων και των αγροβιομηχανικών συγκροτημάτων. Η ιδιωτική καλλιέργεια της γης θα ήταν σχεδόν αδύνατη χωρίς την οργάνωση ομαδικής δράσης και κοινών υπηρεσιών για παραγωγικές δραστηριότητες, επεξεργασία και μάρκετινγκ.

Οι συνεταιρισμοί έχουν θεωρηθεί ως η πιθανή λύση για το πρόβλημα της ιδιωτικής καλλιέργειας της γης. Το άρθρο 8 του νόμου του 1991 περί αγροτικής αναδιανομής, προφυλάσσει το δικαίωμα των μεμονωμένων αγροτών να ενωθούν μέσα στους συνεταιρισμούς για την από κοινού καλλιέργεια της γης. Οι συνθήκες που αφορούν στην δημιουργία και λειτουργία τέτοιων συνεταιρισμών εμπεριέχονται στον νόμο του 1991.

Η δημιουργία νέων αγροτικών συνεταιρισμών άρχισε το 1989. οι πρώτοι 15 από αυτούς συμμετείχαν στο Συμβούλιο της Συλλογικής Καλλιέργειας, που οργανώθηκε στο Πλοντιβ το 1990. Ωστόσο η κατάσταση έχει αλλάξει μετά το Συνέδριο του 1991. Νέοι συνεταιρισμοί, 650 στον αριθμό, αποφάσισαν την δημιουργία της Εθνικής Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών, βασισμένες στην κατοχή γης. Την Γενική Συνέλευση της Ένωσης, που οργανώθηκε στη Σόφια τον Ιούνιο του 1993, την παρακολούθησαν μόνο 450 νέοι Πρωτοβάθμιοι Συνεταιρισμοί, οι οποίοι έγιναν μέλη της Ένωσης. Η μείωση του αριθμού τους οφειλόταν στο γεγονός ότι το ένα τρίτο των νέων συνεταιρισμών, που

δημιουργήθηκαν το 1989, διασκορπίστηκαν ή ρευστοποιήθηκαν ως αποτέλεσμα της αναδόμησης που επιβλήθηκε από τα άρθρα 7 και 9 του νόμου περί συνεταιρισμών. Ο σκοπός μιας τέτοιας αναδόμησης ήταν η νέα καταγραφή των πρόσφατων συνεταιρισμών και ο καθορισμός, με απόφαση των Γενικών Συμβουλίων, όλων των θεμάτων που έχουν να κάνουν με τα δικαιώματα των μελών, των εργαζομένων και των μη-μελών ως προς την λήψη μετοχών, ενοικίου και μερισμάτων για τη γη που χρησιμοποιήθηκε από τους συνεταιρισμούς.

Ανάμεσα στον κορυφαίο κεντρικό οργανισμό και τους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς υπάρχουν 4 τοπικές οργανώσεις και 18 περιφερειακές ενώσεις. Σχεδιάζεται να εγκαθιδρυθούν τέτοιου είδους περιφερειακές ενώσεις και στις 28 περιφέρειες της χώρας. Εσωτερικοί κανονισμοί που λειτουργούν σαν μοντέλα έχουν υιοθετηθεί από τους οργανισμούς σε όλα τα επίπεδα.

Σε περιφερειακή βάση, το ερευνητικό έργο και ο αμερικανικός οργανισμός (εθελοντές συνεταιριστικής υπερπόντιας βοήθειας), παρέχουν υποστήριξη για το στήσιμο του οργανισμού της νέας κίνησης και για την σταθεροποίηση των συνεταιρισμών, ως αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί μεμονωμένων ιδιοκτητών γης. Λεπτομέρειες για τους σκοπούς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτοί οι νέοι, ανερχόμενοι συνεταιρισμοί βρίσκονται στις κατευθυντήριες γραμμές που υιοθετήθηκαν από την Εθνική Ένωση τον Ιούνιο του 1993 και στις αναφορές των Βούλγαρων ειδικών σε ένα σεμινάριο του .

Η βασική ανησυχία της ένωσης σχετίζεται με το διαχωρισμό της κολλεκτιβοποιημένης γης σε μικρά αγροτεμάχια. Ελπίζει στη δημιουργία διάφορων αγροτικών συνεταιρισμών που σκοπό έχουν να αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των μελών τους. Τέτοιου είδους συνεταιρισμοί θα έπρεπε να σέβονται και τις βασικές συνεταιριστικές Αρχές, αλλά και την νομοθεσία γενικότερα. Οι Συνεταιρισμοί είναι

λοιπόν μια εναλλακτική λύση κλειδί για την αγροτική ανάπτυξη. Η Ένωση διεκδικεί όλα τα μέσα παραγωγής (γη, καλλιέργεια) που κολλεκτιβοποιήθηκαν ή δημεύτηκαν στο παρελθόν για να επιστραφούν στα μέλη των νέων συνεταιρισμών. Η διαχείριση και η διοίκηση των εσωτερικών θεμάτων των συνεταιρισμών θα πρέπει να είναι η αποκλειστική ευθύνη των Γενικών Συνελεύσεων και τα των υπόλοιπων εκλεγμένων σωμάτων. Αυτό σημαίνει διαχωρισμό από την πολιτεία και τα σώματά της. Ωστόσο, θεωρήθηκε ότι κατά τη διάρκεια της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, η πολιτεία έπρεπε να αναλάβει ευεργετικές λειτουργίες για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, όπως ελάχιστες τιμές για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων, παραχώρηση δανείων με προνομιακά ποσοστά επιτοκίων για παραγωγικούς και επενδυτικούς σκοπούς, οι φόροι να μην ξεπερνούν το 20% του εισοδήματός τους αλλά να κυμαίνονται από 0% ως 40% σύμφωνα με το εισόδημα κάθε σπιτιού. Αυτοί που κερδίζουν λιγότερο από το 'κοινωνικό μίνιμουμ' θα πρέπει να απαλλαγθούν από την φορολογία και τα δάνεια που δίνονται σε νέους αγροτικούς οργανισμούς θα πρέπει να είναι άνευ επιτοκίων για μια αρχική περίοδο 5 χρόνων, υπηρεσίες επέκτασης, προστασία φυτών και εκσυγχρονισμό της υπάρχουσας υποδομής, ένα ασφαλιστικό ταμείο σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, βοήθεια και προστασία από εισαγόμενα γεωργικά προϊόντα. Οι νέες κατευθυντήριες γραμμές θέλουν τους Συνεταιρισμούς να αναμειγνύονται σε περαιτέρω συνεργασία με την αρχική οργανωτική περίοδο.

Το 1993 οι αντιπρόσωποι των πρωτοβάθμιων γεωργικών συνεταιρισμών εξέφρασαν παρόμοιες απόψεις και ανησυχίες, οι νέοι συνεταιρισμοί πρέπει να λειτουργήσουν ξεχωριστά από την πολιτεία, αλλά θα πρέπει να βοηθούνται από αυτή (την πολιτεία). Οι συνεταιρισμοί θα πρέπει να δεχθούν ως μέλη τους όλους εκείνους που

σχετίζονται με την καλλιέργεια, την παραγωγή και σε δραστηριότητες επεξεργασίας και εμπορίου.

Από την άλλη πλευρά, στους συνεταιρισμούς θα πρέπει να επιτρέπεται να συμμετέχουν στην ιδιωτικοποίηση αγροτικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων τροφίμων. Ένας αριθμός των επιχειρήσεων θα πρέπει να δοθεί στους αγροτικούς συνεταιρισμούς (οι οποίοι παράγουν τις πρώτες ύλες) υπό ευνοϊκές συνθήκες, π.χ. μακροπρόθεσμα χαμηλότοκα τραπεζικά δάνεια. Με άλλα λόγια, οι συνθήκες θα πρέπει να είναι ισότιμες με εκείνες που καθορίζονται για τους εργάτες εργοστασίων που επιθυμούν να δώσουν προσφορά στη δημοπρασία των κρατικών επιχειρήσεων (άρθρο 31 του νόμου του 1992 περί μεταμόρφωσης και ιδιωτικοποίησης των κρατικών και δημοτικών επιχειρήσεων). Αν αυτό γινόταν δεκτό από την πολιτεία, τα μέλη των συνεταιρισμών θα μπορούσαν να αναλάβουν αυτές τις επιχειρήσεις, με τις απαραίτητες πρώτες ύλες. Σε αυτού του είδους την ένωση οι συνεταιρισμοί θα έπρεπε επίσης να προχωρήσουν στην δημιουργία δικών τους βιομηχανικών δικτύων.

Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης δίνουν έμφαση στη σημασία της συνεργασίας, με επιστημονικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, ώστε να υποστηρίξουν την παραγωγή και να εμπλουτίσουν τις διοικητικές ικανότητες και τα επαγγελματικά προσόντα των διευθυντών και των τεχνιτών. Συζητείται η δημιουργία δεσμών με διεθνείς οργανισμούς, όπως το ICA, καθώς και εργασιακές σχέσεις και ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών με άλλους συνεταιριστικούς οργανισμούς, μέσα στη χώρα αλλά και στο εξωτερικό.

Αναφορές από Βούλγαρους ειδικούς για την αγροτική ανάπτυξη επισήμαναν τα περισσότερα από τα προβλήματα στη διαδικασία αναμόρφωσης της γης και στις προοπτικές της γεωργίας να οργανωθεί σε

νέες ιδιωτικοποιημένες μορφές, συμπεριλαμβανομένων και των συνεταιρισμών.

Σύμφωνα με πληροφορίες που συλλέχθηκαν, κατά τη διάρκεια έρευνας στα τέλη του 1993, έδειξε τον Ιούνιο του 1993 ότι 1.205 νέοι αγροτικοί συνεταιρισμοί δημιουργήθηκαν, με 329.000 μέλη και 750.000 εκτάρια καλλιεργήσιμης γης. Αυτοί οι συνεταιρισμοί εκ των οποίων 450 είναι στενά συνδεδεμένοι με την Ένωση, καλλιεργούν το 20,45% της εθνικής γης, ενώ το 1,53% της οργώσιμης γης καλλιεργείται από το 10.489 μεμονωμένους αγρότες. Η γη που καλλιεργείται από νέους συνεταιρισμούς και μεμονωμένους αγρότες ισούται με το ποσό της γης που επιστρέφεται στους προηγούμενους ιδιοκτήτες, από τον Ιούνιο του 1993 (λιγότερο από το 25% της κολλεκτιβοποιημένης γης).

Από την άλλη πλευρά, τα δεδομένα που αναφέρονται σχετικά με σημαντικές αυξήσεις της παραγωγικότητας στον ιδιωτικοποιημένο της καλλιέργειας μέχρι το τέλος του 1992, σε σύγκριση με την εθνική απόδοση είναι συμπερασματικά. Αυτό αποτελεί μια αρχική απόδειξη των δυνατοτήτων του ιδιωτικοποιημένου συστήματος της καλλιέργειας, για να αυξήσει στο μέγιστο την παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα, πέρα από την έλλειψη απόδοσης και της αδυναμίας της υπάρχουσας τεχνικής υποδομής.

Γεωργικοί συνεταιρισμοί, στην διαδικασία δημιουργίας και οργάνωσης, υπόσχονται ευρύ οικονομικό και κοινωνικό πειραματισμό. Η επιτυχία τους εξαρτάται από τους αγρότες-μέλη συνεταιρισμών που εμμένουν σε έναν αληθινό συνεταιριστικό θεσμό και που λειτουργούν με τις σωστές συνεταιριστικές αρχές και τις δημοκρατικές πρακτικές. Οποιαδήποτε αναπαραγωγή του συλλογικού συστήματος καλλιέργειας, που κατατροπώνεται από 'βαριά' διοίκηση και μέλη που δεν είναι προσωπικά και άμεσα αναμεμειγμένα στην καλλιέργεια γης, θα έπρεπε να αποφευχθεί. Πέρα από αυτό, η υποστήριξη από την πολιτεία και η

βοήθεια από τις εθνικές και συνεταιριστικές κινήσεις, θα καθορίσει την επιτυχή υλοποίηση της συνεταιριστικής προσπάθειας.

2.5 Η Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα

Η μακρά παράδοση της χώρας, της Βουλγαρίας, στον τομέα των αγροτικών συνεταιρισμών, των πιστώσεων και των αστικών λαϊκών τραπεζών, έχουν επισπεύσει την εγκατάσταση ενός ανεξάρτητου συνεταιριστικού θεσμού.

Η Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα δημιουργήθηκε και καταγράφηκε στο δικαστήριο της Σόφιας, τον Απρίλη του 1991, ως μία μετοχική εταιρία περιορισμένης ευθύνης, προβλεπόμενη από τη νομοθεσία περί τραπεζών που ίσχυε από το 1991 (Νόμος περί Τραπεζών και Πίστωσης). Ο Νόμος αυτός ισχύει μόνο για τράπεζες που ανήκουν σε εταιρίες ή συνεταιρισμούς. Οι πρώτοι ιδρυτές υπήρξαν διάφοροι μεμονωμένοι πολίτες και ενώσεις καταναλωτών. Το κεφάλαιο της Τράπεζας το 1991 ήταν 220 εκατ. Λεβας. Το 1992 η Τράπεζα έγινε ανώνυμη εταιρία και αύξησε το κεφάλαιό της σε 500 εκατ. Λεβας. Περίπου 20% μετοχές, με αξία 1000 λάβας έκαστη, εκδόθηκαν και πούληθηκαν απευθείας στο κοινό, στα ταμεία των τραπεζών ή στο χρηματιστήριο. Το υπόλοιπο 80% των μετοχών εκδόθηκε στο όνομα των ενώσεων των μελών. Αυτή η δεύτερη κατηγορία των μετοχών δίνει το δικαίωμα στα μέλη να ψηφίζουν, ενώ η πρώτη κατηγορία δεν έχει κανένα τέτοιο δικαίωμα. Τα μέλη παίρνουν περίπου 12% των δανείων που δίνονται ετησίως από την Τράπεζα, ενώ το άλλο 88% πηγαίνει σε διάφορες εταιρίες, οργανισμούς και μεμονωμένα άτομα.

Στο τέλος του 1993, υπήρχαν 17 υποκαταστήματα στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας. Το δίκτυο της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας αναπτύσσει δραστηριότητες όπως όλες οι ιδιωτικοποιημένες εμπορικές τράπεζες, στην εσωτερική οικονομική αγορά.

Το προσωπικό της Τράπεζας είναι πολύ καλά καταρτισμένο. Το 1993 η Τράπεζα έγινε δεκτή ως μέλος του Συνδέσμου Συνεταιριστικών Τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναλογία του τόκου κυμαινόταν από 52% ως 54% για τα μέλη και από 56% ως 58% για τα μη μέλη. Με βάση τα δάνεια που δίνονταν στους αγρότες, τα δύο τρίτα του τόκου το πλήρωνε το κράτος.

Σύμφωνα με τους νόμους της Εθνικής Τράπεζας, ένα ποσοστό των καταθέσεων της Συνεταιριστικής Τράπεζας έπρεπε να μεταφερθεί στην Εθνική Τράπεζα χωρίς τόκο. Η Συνεταιριστική Τράπεζα δικαιούνταν να δανειστεί από την Εθνική Τράπεζα με ανεκτό τόκο. Αναφέρεται επίσης ότι ο ετήσιος τζίρος (κέρδος) της Τράπεζας αντιπροσώπευε περισσότερο από το 50% του συνολικού τζίρου που κερδίζονταν από τις ιδιωτικές τράπεζες.

Η Τράπεζα παραχωρούσε τρία είδη δανείων, τα βραχυπρόθεσμα (μέχρι 1 έτους), τα μεσαία (από 1 ως 5 χρόνια) και τα μακροπρόθεσμα. Λάμβανε προμήθειες από 3 % ως 12% για τις υπηρεσίες της. Στην περίπτωση των ενώσεων των μελών το ποσοστό αυτό μειωνόταν στο 5-6%. Ο ετήσιος τζίρος ενός υποκαταστήματος, στο Πλεβεν, έχει αναφερθεί σε 800 εκατ. Λεβας. Από αυτά το 1,6 εκατ. δίνονταν για μισθούς, τα 22 εκατ. είναι καθαρά κέρδη και το 65% από αυτά δίνονταν με την μορφή φόρων για τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Ένα ποσό 10 εκατ. Λεβας διανεμόνταν ανάμεσα στα μέλη. Τα δάνεια μπορούσαν να ασφαλιστούν επίσης από αγαθά και ακίνητα, προστατεύοντας έτσι την Τράπεζα από απώλειες.

Η Κεντρική Συνεταιριστική Τράπεζα διοικείται από το Συμβούλιο των Διευθυντών. Ο Πρόεδρος υποβοηθάτε από δύο πληρεξούσιους Διευθυντές και από μέλη του Συμβουλίου των Διευθυντών. Οι πληρεξούσιοι είναι υπεύθυνοι για την εγχώρια αγορά και το Συμβούλιο για εξωτερικά θέματα.

2.6 Η Διοίκηση Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Ανώτατη

Εκπαίδευση.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1990-1991 το Πανεπιστήμιο Εθνικής και Διεθνούς Οικονομίας της Σόφιας, δημιούργησε ένα ειδικό τμήμα συνεταιριστικής διοίκησης και επιχειρήσεων. Οι φοιτητές μπορούσαν να ωφεληθούν με μία πλήρης βασική οικονομική εκπαίδευση για μία περίοδο 4 ετών, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων σχετικών με συνεταιριστική οικονομία, διοίκηση, ιστορία και νομικά. Επίσης ήταν δυνατή και η παρακολούθηση δια αλληλογραφίας (5 έτη).

Η εισαγωγή στο τμήμα γινόταν με εξετάσεις. Οι φοιτητές λάμβαναν δωρεές συντήρησης και δωρεάν εκπαίδευσης. Όλα τα έξοδα που σχετίζονταν με την εκπαίδευσή τους πληρώνονταν από την Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση, η οποία εγγυώταν επίσης και παροχή εργασίας στους αποφοίτους. Οι φοιτητές λάμβαναν πρακτική εμπειρία κατά τις περιόδους εργασίας τους μέσα στην ένωση των καταναλωτών, η οποία τελικά τους προσλάμβανε.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1991-1992 ένα ακόμα κολέγιο δημιουργήθηκε, επίσης στην Σόφια, υπό την κηδεμονία του παραπάνω τμήματος, η εκπαίδευση ήταν πλήρης. Επίσης παρεχόταν και δια αλληλογραφίας εκπαίδευση από άλλα 4 τμήματα του κολεγίου, τα οποία λειτουργούσαν σε 4 αστικά κέντρα το Πλοντιβ, το Πεβεν, την Μπερκοβτιτσα και το Χασκοβο. Τα ήδη υπάρχοντα εκπαιδευτικά κέντρα που βρίσκονταν σε αυτές τις πόλεις δέχονταν μαθητές για εξετάσεις, συνήθως αυτοί ήταν εργαζόμενοι που τους δινόταν χρόνος αποχής από τα μαθήματα, συνεχίζοντας να έχουν μισθό καθ' όλη αυτή την περίοδο.

Τόσο το τμήμα όσο και το κολέγιο Συνεταιριστικής Διοίκησης και Επιχειρήσεων οργανώθηκε σε αρχικό στάδιο, με σκοπό την αναπαραγωγή, βελτίωση και ανάπτυξη του ανθρωπίνου δυναμικού, το οποίο είναι απαραίτητο για τους νέους αλλά και για τους παλαιότερους

συνεταιρισμούς. Αυτή η τεράστια εκπαιδευτική προσπάθεια σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε κυρίως χάρη στην συνεισφορά της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης και των Ενώσεων των Καταναλωτών σε στενή συνεργασία με πανεπιστημιακούς καθηγητές, φωτισμένες Βουλγαρικές προσωπικότητες. Η Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση με τη βοήθειά της σε αυτό το κοινωνικό και εκπαιδευτικό εγχείρημα, πέτυχε ένα βασικό σκοπό στον οποίο αποσκοπούν όλες οι συνεταιριστικές κινήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο, την εισαγωγή μιας βασικής λίστας μαθημάτων στα πανεπιστήμια σχετικά με την οικονομία, τη θεωρία, τα νομικά και την ιστορία με σκοπό την παραγωγή ανθρωπίνου δυναμικού, για τη διοίκηση και τη δημιουργία μελλοντικών συνεταιρισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η κυβερνητική πολιτική για την αναδόμηση και την ιδιωτικοποίηση της οικονομίας ξεκίνησε επίσημα το 1990. Η πολιτική αυτή είχε άμεση επίπτωση στον τομέα των συνεταιρισμών. Οι συνεταιριστικές ενώσεις, παλιές και καινούργιες, συμβάλουν στην υλοποίηση της πολιτικής των ιδιωτικοποιήσεων, όχι ως παθητικό αποτέλεσμα αυτής, αλλά ως μέρος του οικονομικού πλουραρισμού.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων και ταυτόχρονα η υλοποίησή της, άρχισαν το 1989, με σκοπό τον διασκορπισμό των Κρατικών και Δημοτικών επιχειρήσεων και την δημιουργία οικονομίας της αγοράς.

Επιχειρήματα υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων υπήρχαν ήδη από το 1987, τα οποία ήταν βασισμένα στο πλάνο περί οικονομικής αναβίωσης από το 13^ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού κόμματος το 1986. Σύμφωνα με αυτό, το συμβούλιο των Υπουργών εξέδωσε κανονισμούς σχετικά με τις μεμονωμένες ιδιωτικές επιχειρήσεις και τις συνεταιριστικές δραστηριότητες για τον επόμενο χρόνο.

Μια ειδική Συνθήκη (κανονισμός) επέτρεπε σε 35 συνεταιρισμούς, παλαιούς και νέους, να αναλάβουν να ευρεία κλίμακα οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι Δημόσιες Αρχές υποστήριξαν και προώθησαν τέτοιες επιχειρήσεις.

Η αναδόμηση της οικονομίας ξεκίνησε με τη θέσπιση του Ψηφίσματος '56' τον Ιανουάριο του 1989, ρυθμίζοντας την οικονομική δραστηριότητα. Για αυτό τον σκοπό δημιουργήθηκε το Υπουργείο

Οικονομίας, μια μικρή ομάδα η οποία χειριζόταν τα θέματα ιδιωτικών και μικρών μορφών επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το Ψήφισμα '922' εισήγαγε, την ίδια χρονιά, τον διασκορπισμό των αγρο-βιομηχανικών συγκροτημάτων, τα οποία λειτουργούσαν για περίπου 20 χρόνια υπό την Εθνική Αγροτική Ένωση, όπως ονομαζόταν τότε το Υπουργείο Γεωργίας.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ένας μεγάλος αριθμός μικρών καταστημάτων, να εμφανιστούν σε όλη τη χώρα σε μια κίνηση αυθόρμητης ιδιωτικής επιχείρησης και ιδιοκτησίας. Αυτού του είδους οι συνεταιριστικοί οργανισμοί δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει πλήρως τις Αρχές των συνεταιρισμών, γι' αυτό και αποκαλούνται 'άγριοι' συνεταιρισμοί.

Οι πολιτικές αλλαγές που άρχισαν το 1989 άνοιξαν το δρόμο για την επίσημη αναδόμηση και ιδιωτικοποίηση της οικονομίας μέσω μιας επαρκούς νομικής πολιτικής και κειμένων που αποσκοπούν κυρίως στην:

- δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου, οικονομικού πλουραρισμού, συμπεριλαμβανομένων μεμονωμένων εμπορών, εμπορικών εταιριών, συνεταιριστικών ενώσεων και τραπεζικών δραστηριοτήτων.
- διευκόλυνση της αναδόμησης των κρατικών και δημοτικών επιχειρήσεων και γης.
- ιδιωτικοποίηση κρατικών και δημοτικών επιχειρήσεων και γης (ιδιοκτησίας)
- ενθάρρυνση και προστασία ξένων επενδύσεων.

Η οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία χειροτέρευσε μεταξύ του 1990-1992, επέσπευσε την διαδικασία ιδιωτικοποιήσεων. Η βιομηχανική παραγωγή έπεσε 13% το 1990 και 27% το 1991, ενώ ο πληθυσμός αυξήθηκε ραγδαία, ενώ το 1992 η βιομηχανική απόδοση έπεσε κατά 55% σε σχέση με το 1990. Το εξαγωγικό εμπόριο στις χώρες της πρώην COMECON μειώθηκε 60% και στις άλλες χώρες 25%. Το 1991 οι μισές

από τις κρατικές επιχειρήσεις της χώρας λειτουργούσαν με μείωση των δυνατοτήτων τους κατά 60%.

Η δομή των μεγάλων εταιριών που επηρεάστηκαν από τη σημαντική μείωση της παραγωγικότητας και την απώλεια θέσεων εργασίας, φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 4:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Αριθμός Εργατών	Αριθμός Επιχειρήσεων
Λιγότεροι από 10	25
11 - 30	120
31 - 50	162
51 - 80	274
81 - 140	343
141 - 200	287
201 - 500	744
501 – 1.000	388
1001 – 2.000	207
2001 – 3.000	70
3001 – 5.000	27
5001 – 10.000	9
Πάνω από 10.000	4

Πηγή : Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής της Βουλγαρίας.

Τα διαθέσιμα δεδομένα δείχνουν ότι ο αριθμός των εργατών του δημοσίου τομέα έπεσε από 3,7 εκατ. σε 3 εκατ. το 1991. Το 1992 επιδόματα ανεργίας , που έφταναν τα 44 εκατ. δολάρια Αμερικής, δόθηκαν σε 700.000 εργάτες που είχαν απολυθεί. Τα ζωτικής σημασίας ερωτήματα όπως της απελευθέρωσης των τιμών (η τιμή ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών απελευθερώθηκε στις αρχές του 1991), ο υψηλός πληθωρισμός, οι διακυμάνσεις των μισθών, η υψηλή φορολογία, τα εξωτερικά χρέη, η έλλειψη ξένου συναλλάγματος και άλλα σχετικά προβλήματα, ήταν το αντικείμενο ενός προγράμματος αναδόμησης, το οποίο ξεκίνησε το 1991 με την έγκριση και τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ξένες επενδύσεις με την μορφή ‘από κοινού’ επιχειρήσεων είχαν αυξηθεί εκείνη την περίοδο. Το 1991 σχεδόν 80 εκατ. Δολάρια Αμερικής, ξένου κεφαλαίου είχαν επενδυθεί σε 240 ‘από κοινού’ επιχειρήσεις. Η συμμετοχή ξένων στην διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων ενθαρρύνεται μέσω των δημοσίων αγορών κρατικών κεφαλαίων και ασφαλειών. Οι ξένοι πολίτες και τα νομικά σώματα υπάγονται στα ίδια νομικά κείμενα, όπως και οι Βούλγαροι πολίτες και οι νομικές οντότητες, καθώς επίσης και υπό την ιδιαίτερη επίβλεψη του νόμου περί οικονομικής δραστηριότητας των Αλλοδαπών και προστασίας των ξένων επενδύσεων.

Υπήρχαν πάνω από 210.000 μικρές ιδιωτικές επιχειρήσεις, το 1992, και ο αριθμός των εργατών πλήρους απασχόλησης υπολογίζεται περίπου στις 400.000. Όμως ένας μεγαλύτερος αριθμός εργατών ημι-απασχόλησης αποκρύπτεται για λόγους φορολογίας. Όλοι όσοι δρουν στην ιδιωτικοποιημένη οικονομία κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες, τους ‘εμπόρους’ και τους ‘μη εμπόρους’. Οι έμποροι είναι φυσικές και νομικές οντότητες που συμμετέχουν σε δραστηριότητες των επιχειρήσεων που έχουν στόχο το κέρδος. Οι συνεταιρισμοί ανήκουν στην κατηγορία των

εμπόρων, αλλά η δομή, η λειτουργία και η δραστηριότητές τους καθορίζονται από τον συνεταιριστικό νόμο του Ιουλίου του 1991.

Οι 'μη έμποροι' είναι όλοι παραγωγοί και εργάτες που σχετίζονται με την γεωργία-κτηνοτροφία, τις τέχνες και διάφορα άλλα επαγγέλματα. Επομένως τα μέλη των συνεταιρισμών εργατών και των γεωργικών συνεταιρισμών δεν θεωρούνταν έμποροι. Τραπεζικοί οργανισμοί και ασφαλιστικές εταιρίες πρέπει να οργανώνονται ως ανώνυμες εταιρίες ή συνεταιρισμοί.

Μέχρι τον Ιούνιο του 1993, από τις 54.426 μικρές επιχειρήσεις και ιδιοκτησίες, οι 30.772 που διεκδικήθηκαν, εθνικοποιήθηκαν ή δημεύθηκαν από την πολιτεία, τα δημοτικά συμβούλια και τα άλλα κρατικά σώματα επιστράφηκαν στους προηγούμενους ιδιοκτήτες ή στους κληρονόμους τους.

Οι πιο σημαντικές κρατικές επιχειρήσεις, οι οποίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες με την ιδιωτικοποίηση, είναι τα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα, μόνο λίγες έχουν πουληθεί. Ο νόμος ιδιωτικοποίησης τον Μάη του 1992, δημιούργησε το Πρακτορείο Ιδιωτικοποίησης. Αυτό διοικείται από ένα διορισμένο Γενικό Διευθυντή, καθώς και από το Συμβούλιο Επίβλεψης που αποτελείται 11 μέλη, τα οποία ορίζονται από το Συμβούλιο των Υπουργών και την Εθνική Συνέλευση. Οι δραστηριότητες του Πρακτορείου χρηματοδοτούνταν μέσω του Κρατικού Προϋπολογισμού. Το Πρακτορείο προετοίμαζε προγράμματα ιδιωτικοποίησης με τη μορφή ετήσιων στόχων, λίστες με επιχειρήσεις έτοιμες να ιδιωτικοποιηθούν και κατευθυντήριες γραμμές για την διαδικασία ιδιωτικοποίησης. Τα προγράμματα εγκρίνονταν από το Συμβούλιο Υπουργών. Το Πρακτορείο αποτελείται από το νομικό, το διοικητικό και το τεχνικό προσωπικό. Η ιδιωτικοποίηση των δημοτικών κεφαλαίων διεκπεραιώθηκε από τα δημοτικά συμβούλια. Η υλοποίηση της διαδικασίας της ιδιωτικοποίησης είναι δαπανηρή και χρονοβόρα,

μερικά από τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι άπειροι διευθυντές ήταν η αξία των κεφαλαίων αυτών και θέματα που αφορούν τους εργαζόμενους.

Ξένες επενδύσεις από το εξωτερικό ήταν πολύ σπάνιες, αν και η Ελλάδα, η Γερμανία και άλλα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδειχναν κάποιο ενδιαφέρον για επενδύσεις σε μερικές από τις μικρότερες επιχειρήσεις.

Με βάση τις αναμορφώσεις της γης, είχε υιοθετηθεί ένα νομικό πλαίσιο που έθετε τις απαραίτητες κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά την πολιτική που έπρεπε να ακολουθηθεί. Αυτό αποτελείται από τον Νόμο περί Ιδιοκτησίας και χρήση της αγροτικής γης (Φεβρουάριος του 1991) και τροποποιήθηκε από τους κανόνες Αιτήσεων, που εκδόθηκαν τον Απρίλιο του 1991. Η Κυβέρνηση παρακολουθούσε στενά την διαδικασία υλοποίησης, κατά συνέπεια οι δυσκολίες περιορίζονταν σε τεχνικά θέματα, που κυρίως σχετίζονταν με τη διανομή της γης στους προηγούμενους ιδιοκτήτες ή στους κληρονόμους τους. Το οικονομικό κόστος των επιχειρήσεων καλύπτεται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και υπολογίζεται ότι το κόστος αναμόρφωσης έφτασε τα 3 δις Λεβας.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Γεωργίας, το 25% με 30% της κολλεκτιβοποιημένης γης, επιστράφηκε μέχρι το τέλος του 1993.

Η γη που είχε δημευθεί από το Κρατικό γεωργικό σύστημα επιστράφηκε στους :

- προηγούμενους ιδιοκτήτες ή κληρονόμους (άρθρο 10, παρ. 1)
- συνεταιρισμούς, όπως ενώσεις καταναλωτών, των οποίων η καλλιεργήσιμη γη δημεύθηκε μετά το 1944 (άρθρο 29)
- δήμους που κατέχουν δημευμένη γη και δεν έχουν αποζημιωθεί για την απώλειά της (άρθρο 25, παρ. 2)

- τωρινούς και συνταξιοδοτούμενους εργάτες-μέλη των κολλεκτιβοποιημένων αγροκτημάτων έχουν επίσης δικαίωμα αποζημίωσης (άρθρο 27)

- μεμονωμένους αγρότες μοιράζεται άλλη γη που ανήκει στην πολιτεία και στους Δήμους δωρεάν(άρθρο 26)

Οποιαδήποτε άλλη γη που δεν δινόταν σε αυτούς που αναφέρονται παραπάνω παραμένει στα χέρια του Κράτους (άρθρο 24, παρ. 1). Όλη η δημοτική γη που δεν κατέχεται από μεμονωμένους ιδιοκτήτες, νομικές οντότητες ή το Κράτος θα είναι Δημοτική ιδιοκτησία (άρθρο 25, παρ. 1).

Το άρθρο 8 αναγνωρίζει το δικαίωμα των νέων ιδιοκτητών γης να ενωθούν σε συνεταιρισμούς και οργανώσεις για την από κοινού καλλιέργεια της γεωργικής γης.

Η σύγκριση ανάμεσα στις πολιτικές που αφορούν, τόσο την ιδιωτικοποίηση των κρατικών και δημοτικών επιχειρήσεων και της ιδιοκτησίας, όσο και της αναμόρφωσης της γης καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα

-Σε επίπεδο πολιτικής, η αναμόρφωση της γης έχει ξεκάθαρους και ορθά καθορισμένους στόχους.

-Η υλοποίηση της αναμόρφωσης της γης αφορούσε κυρίως τις τοπικές αρχές. Η αναδιανομή της σκορπισμένης γης διευθετήθηκε από τους τεχνικούς του Υπουργείου Γεωργίας.

-Η πολιτική της αναμόρφωσης της γης ήταν αποτέλεσμα της συναίνεσης όλων των κοινωνικών παραγόντων. Τέτοιου είδους συναίνεση, φαίνεται, να λείπει στην περίπτωση της πολιτικής ιδιωτικοποιήσεων.

-Η αναμόρφωση της γης μπορούσε να γίνει μέσω του Κρατικού Προϋπολογισμού και επιπλέον η διαδικασία ιδιωτικοποιήσεων ήταν εξαρτημένη από τις ξένες επενδύσεις, οι οποίες δεν υπήρχαν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

-Η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων έδινε μικρή σημασία στις απόψεις των εμπορικών ενώσεων, που άνηκαν σε εργάτες οι οποίοι απασχολούνταν σε κρατικές και δημοτικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 31 του Νόμου περί ιδιωτικοποιήσεων του 1992, το 30% των εργαζομένων μπορούσαν πλειοδοτήσουν στη Δημοπρασία των Κρατικών και Δημοτικών επιχειρήσεων.

Ο Νόμος περί αναμόρφωσης της γης δεν περιορίζει τα δικαιώματα των πρώην εργαζομένων να αξιώσουν περιουσιακά στοιχεία των κολλεκτιβοποιημένων αγροκτημάτων (άρθρο 27). Παρόμοιες διατάξεις του μεταβατικού άρθρου 8 του Νόμου περί συνεταιρισμών εγγυάται τα δικαιώματα των εργαζομένων σε αγροτικούς οργανισμούς υπό επανοργάνωση.

B. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΥΠΟ ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Οι ραγδαίες εξελίξεις των αλλαγών του 1989, δημιούργησαν μια σοβαρή κρίση ταυτότητας σχετικά με τον ορισμό και τον ρόλο των συνεταιρισμών της Βουλγαρία στο περιβάλλον της οικονομικής αγοράς. Η σύγκυση μερικών πολιτών και φιλελεύθερων πολιτικών αρχηγών, που ήρθαν στην εξουσία μεταξύ του 1990 και 1991, συνέβαλαν ώστε να θεωρηθούν οι συνεταιρισμοί ως αναπόσπαστο τμήμα του Σοσιαλιστικού οικονομικού συστήματος. Η Κυβέρνηση εκμεταλλευόμενη τη γενική αμηχανία επιχείρησε να επιβάλλει την υποχρεωτική διανομή της περιουσίας των συνεταιρισμών στα μέλη τους.

Οι αρχηγοί των συνεταιρισμών βοηθήθηκαν στο δύσκολο αυτό έργο από τις υπηρεσίες της ICA και της ILO και κατάφεραν όχι μόνο να εξαλείψουν τέτοιες λανθασμένες απόψεις, για τον προηγούμενο ρόλο των συνεταιρισμών, αλλά επίσης και να αντιμετωπίσουν τις αντίπαλες πολιτικές απόψεις.

Η νέα αυτή πολιτική υιοθέτησε ειδικά νομικά κείμενα που επιβεβαιώνουν την ιδιωτική φύση των συνεταιριστικών ενώσεων. Ένα τέτοιο νομικό πλαίσιο ήταν υπέρ της αναδιαμόρφωσης των ήδη υπάρχων συνεταιριστικών ενώσεων, η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων και η αναμόρφωση της γης έδωσε το έναυσμα για την εμφάνιση νέων συνεταιρισμών.

Γ. ΑΥΘΟΡΜΗΤΗ ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ

Ήδη από το 1987 το συνεταιριστικό κίνημα, στο σύνολό του, ένωσε την ανάγκη να προχωρήσει στην αναμόρφωση και στη βελτίωση των οικονομικών και εκπαιδευτικών δομών. Η δημιουργία, μεταξύ του 1987 και του 1990, ενός ιδιωτικού μεμονωμένου εμπορικού τομέα είχε διπλή επίδραση στους ήδη υπάρχοντες συνεταιρισμούς. Οι συνεταιρισμοί των καταναλωτών με σκοπό να απομακρύνουν το λιγότερο παραγωγικό τμήμα, των λιανικών πωλήσεων, εγκατέλειψαν έναν συγκεκριμένο αριθμό συνεταιριστικών καταστημάτων. Αυτά τα καταστήματα είτε πουλήθηκαν είτε νοικιάστηκαν.

Το 1988, αν και η νομική βάση για μεμονωμένες επιχειρήσεις και αυτό-απασχόληση ήταν ακόμα περιορισμένη, η Ένωση συνεταιρισμού εργατών και παραγωγών είχε ανακάμψει. Κατά συνέπεια, η Ένωση, δήλωσε διαχωρισμό από το σύστημα των συνεταιρισμών των καταναλωτών και αυτονομία από την Πολιτεία.

Το 1990 η δημιουργία ενός τμήματος συνεταιριστικής διοίκησης και επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο της Σόφιας, καθώς και ένα Συνεταιριστικό κολέγιο, συμπλήρωσαν το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα. Το εκπαιδευτικό αυτό σύστημα, χρηματοδοτήθηκε από τις ενώσεις καταναλωτών (2 ανώτερα συνεταιριστικά κέντρα και 12 επαγγελματικά σχολεία). Επίσης στις αρχές του 1990 η CCU έθεσε ένα πρόγραμμα πολιτικής σπάζοντας τους προηγούμενους δεσμούς της με το

Κράτος και κάνοντας αποφασιστικά βήματα προς την αναδόμηση και την ιδιωτικοποίηση. Με το 10^ο Συνέδριο της CCU, που πραγματοποιήθηκε στη Σόφια αμέσως μετά τις πολιτικές αλλαγές, επικεντρώθηκε κυρίως στους τρόπους με τους οποίους το συνεταιριστικό σύστημα της αναδιαμόρφωσης και των ιδιωτικοποιήσεων θα μπορούσε να εξελιχθεί.

Η απόφαση αυτή του Συνεδρίου, υποστήριξε όλες τις δημοκρατικές αλλαγές και έδωσε έμφαση στην αναδόμηση των συνεταιριστικών ενώσεων μέσα από την ανανέωση των συνεταιριστικών αρχών και αξιών

-Οι εκτενείς διαδικασίες της αναδόμησης και της δημοκρατικοποίησης της Σοσιαλιστικής κοινωνίας και η εγκαθίδρυση του Δημοκρατικού Βουλγαρικού Κράτους, δημιουργούσαν τις συνθήκες για ραγδαία εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος. Οι συνεταιρισμοί της Βουλγαρίας υποστήριζαν όλες τις δημοκρατικές αλλαγές μέσα στην κοινωνία με σκοπό να εργαστούν για το τέλος της οικονομικής κρίσης.

-Τα βασικό καθήκον ήταν να αναδομήσουν το συνεταιριστικό σύστημα και να ανανεώσουν τις συνεταιριστικές αξίες και αρχές.

-Οι προτάσεις του Συνεδρίου απευθύνονταν σε όλους μέσα στις συνεταιριστικές κινήσεις (μέλη, μάνατζερς, διευθυντές, προσωπικό και εργάτες) και επίσης υπογράμμιζαν και όριζαν, σε 17 σημεία, τις βασικές περιοχές επέμβασης και στόχων των δομικών, οργανωτικών, οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών του συστήματος.

1. Ανανέωση των συνεταιριστικών αξιών και αρχών και καταδίκη των προηγούμενων, εξαιτίας της κρατικής παρεμβολής. Τα εκλεγμένα σώματα και μέλη θα πρέπει να είναι ειλικρινή, ανοιχτά και αφιερωμένα στον αντικειμενικό στόχο. Τα εκλεγμένα μέλη θα πρέπει να δίνουν συχνές αναφορές στα μέλη. Η ισότητα, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών θα πρέπει να αποκατασταθούν.

2. Η κάθετη δομή θα έπρεπε να ολοκληρωθεί από κάτω προς τα πάνω, σύμφωνα με τις ανάγκες των πρωτοβάθμιων ενώσεων.
3. Ο ρόλος της CCU θα πρέπει να προσδιοριστεί σύμφωνα με τα συμφέροντα των μελών-ενώσεων.
4. Η συνεταιριστική περιουσία πρέπει να θεωρείται μία μορφή ιδιωτικής περιουσίας. Νέοι εσωτερικοί νόμοι/ κανονισμοί θα πρέπει να υιοθετηθούν οι οποίοι να καλύπτουν τις συνεταιριστικές αρχές, την περιουσία, την κατοχή μετοχών, την διανομή των κερδών σύμφωνα με το ποσό των μετοχών, την δουλειά που έχει γίνει και το μέγεθος των συναλλαγών. Νέες δραστηριότητες, όπως η αποταμίευση και η πίστωση θα πρέπει να ξεκινήσουν και να εφαρμοστούν.
5. Η σχέση Συνεταιρισμών και Κράτους θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί με βάση το διαχωρισμό και την αμοιβαία αυτονομία. Τα εισοδήματα και τα κέρδη που πραγματοποιούνται από τους συνεταιρισμούς, θα πρέπει να ανήκουν, μετά την πληρωμή των φόρων σε αυτούς.
6. Ένα ευρύ πρόγραμμα κοινωνικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης και της υγείας, της στέγασης, του αθλητισμού και της ψυχαγωγίας, του κοινωνικού τουρισμού, της ασφάλειας την ώρα της εργασίας θα πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή για το όφελος των μελών και των εργαζομένων.
7. Θα πρέπει επίσης να τεθεί σε εφαρμογή ο εκσυγχρονισμός του συστήματος πληροφοριών με καινούργια τεχνολογία (υπολογιστές), ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη πληροφόρηση των ενώσεων-μελών.
8. Ανεξαρτησία της διεύθυνσης των συνεταιρισμών από τις παρεμβάσεις των Ενώσεων.
9. Επίσης θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα νομικό πλαίσιο που θα επιτρέπει την αναδόμηση.

10. Οι συνεταιριστικές δραστηριότητες θα πρέπει να πολλαπλασιαστούν μέσω νέων παραγωγικών δικτύων και θα πρέπει επίσης να βελτιωθούν οι υπηρεσίες στα μέλη.
11. Θα πρέπει, επίσης, να βελτιωθούν οι υπηρεσίες στα μέλη.
12. Οι οργανισμοί οι οποίοι έχουν επιχειρησιακό προσανατολισμό θα πρέπει να προσπαθήσουν να παρέχουν αγαθά καλύτερης ποιότητας καθώς και υπηρεσίες, μέσω της χονδρικής και λιανικής πώλησης.

Οι προτάσεις 13 και 17 αναφέρονται σε διάφορες άλλες προτεραιότητες και σε τομείς αναδόμησης των συνεταιριστικών ενώσεων και σε κοινοπραξίες.

Κατά τη διάρκεια του 1990 και 1991, πριν την εφαρμογή του Συνεταιριστικού Νόμου τον Ιούλιο του 1991, αλλαγές και βελτιώσεις τέθηκαν σε εφαρμογή στις περισσότερες περιοχές της χώρας. Λεπτομερές πρόγραμμα αναδόμησης παρουσιάστηκε από την CCU, η αναφορά της που είχε τον τίτλο 'Βουλγαρικοί Συνεταιρισμοί υπό τις νέες συνθήκες' βασίστηκε στις αποφάσεις που πάρθηκαν από το 10^ο Συνέδριο τον Μάρτιο του 1990, κατά τη διάρκεια της αναδόμησης. Οι θέσεις και οι προτάσεις της CCU, οι οποίες υπήρξαν ανάμεσα στις πιο ολοκληρωμένες και καλοδιατυπωμένες, χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία του Συνεταιριστικού Νόμου του 1999 αλλά και για την αναδόμηση των συνεταιρισμών.

Δ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Περίπου 2 χρόνια αφιερώθηκαν σε συμβουλές και προετοιμασίες για τη μορφοποίηση μιας αποδεκτής κυβερνητικής πολιτικής για την θέση και τον ρόλο των Συνεταιρισμών στο σύστημα του οικονομικού πλουραρισμού. Επιτεύχθηκε μια εθνική συμφωνία, η οποία περιείχε ένα νέο γενικό κανόνα, ο οποίος εφαρμόστηκε σε όλα τα είδη συνεταιρισμών της χώρας.

Οι συνεταιρισμοί απολάμβαναν πλήρη και ίσα δικαιώματα με τις άλλες μορφές εταιριών. Ο Εμπορικός Νόμος επίσης αναφέρει ότι οι Συνεταιρισμοί είναι έμποροι με δικαιώματα τα οποία είναι ίδια με αυτά των οικονομικών οργανισμών της χώρας. Οι Συνεταιριστικοί Οργανισμοί (και η Κεντρική Συνεταιριστή Ένωση) είχαν επίσημη υποστήριξη. Μεμονωμένοι Υπουργοί και μέλη του Κοινοβουλίου βοήθησαν να συνεχιστεί η ανάπτυξη, υποστηρίζοντας, τη συνεταιριστική κίνηση της χώρας, όμως αυτού του είδους η υποστήριξη ήταν δύσκολο να συντονιστεί σωστά. Σύμφωνα με τον προσανατολισμό της νέας πολιτικής, σχετικά με τους συνεταιρισμούς, το Σύνταγμα (Ιούλιος 1991) αναφέρει τη θέση και τον ρόλο των συνεταιρισμών ως μέρος της ελεύθερης οικονομίας :

- Άρθρο 19, παράγραφος 1: Η οικονομία της Βουλγαρίας βασίζεται σε ελεύθερη οικονομική πρωτοβουλία.
- Άρθρο 19, παράγραφος 4: Ο Νόμος θέτει τους όρους για τους συνεταιρισμούς και τις διάφορες μορφές συνεταιρισμών πολιτών και νομικών οντοτήτων, με σκοπό την επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής προόδου.
- Άρθρο 41, παράγραφος 1: Παρέχει ελευθερία στους συνεταιρισμούς.

Η επεξεργασία του Συνεταιριστικού Νόμου άρχισε στις αρχές του 1990. Η CCU έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο σε όλη την προεργασία, λαμβάνοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες από την ICA και το παράρτημα της Διεθνούς Εργατικής Υπηρεσίας. Επίσης διάφορες εργατικές συναντήσεις έλαβαν χώρα στη Σόφια και στη Γενεύη. Ο πρώτος Νόμος που παραδόθηκε, δοκιμαστικά, στην Κυβέρνηση για μελέτη από το Κοινοβούλιο, ήταν το αποτέλεσμα ενός συμβιβασμού των απόψεων όλων των κομμάτων που ενδιαφέρονταν για την Συνεταιριστική Νομοθεσία. Ο Νόμος που εφαρμόστηκε στις 19 Ιουλίου

του 1991, είναι ένα από τα πρώτα νομοθετικά κείμενα της χώρας τα οποία φρόντιζαν για την αναδόμηση και τη δημιουργία ιδιωτικών οικονομικών οργανισμών. Ο Νόμος συντάχθηκε λαμβάνοντας υπ' όψιν τις εξής σκέψεις και αρχές με τις οποίες συμφωνούσαν όλοι οι κοινωνικοί συνεργάτες :

- i. Ο νόμος θα έπρεπε να είναι ένα νομικό όργανο, που θα τον χρησιμοποιούσαν για οικονομικούς και εκλεκτικούς σκοπούς, και όχι για ένα διοικητικό έγγραφο που θα υποστήριζε γραφειοκρατικούς μηχανισμούς.
- ii. Οι συνεταιρισμοί να απολάμβαναν δικαιώματα ιδιωτικής ιδιοκτησίας, να κάνουν δικά τους πλάνα/ σχέδια, να λειτουργούν σύμφωνα με τους όρους της ελεύθερης αγοράς και να επωφελούνται από τις ίδιες εγκαταστάσεις, εγγυήσεις και πλεονεκτήματα που είναι διαθέσιμα και στους άλλους τομείς της οικονομίας.
- iii. Θα έπρεπε να αναφέρονται στις συνεταιριστικές αξίες και αρχές και θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένα ευμενές κλίμα για τη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων ανάμεσα στους Συνεταιρισμούς και το Κράτος και να αποκλείσει οποιαδήποτε παρεμβολή του τελευταίου στην καθημερινή διεύθυνση των ενώσεων.
- iv. Θα έπρεπε να επαναφέρει των νομιμότητα και να έδινε νομικές εγγυήσεις, σχετικά με τα δικαιώματα των πολιτών, να συνεταιρίζονταν εθελοντικά σε αυτόνομους συνεταιρισμούς, οι οποίοι θα διευθύνονταν δημοκρατικά από τα εκλεγμένα μέλη τους. Οι συνεταιριστικές δραστηριότητες, οι υπηρεσίες και τα κέρδη θα έπρεπε να ωφελούν τα μέλη.

- v. Θα έπρεπε να εξηγήσει το ρόλο των συνεταιρισμών σε σύγκριση με τον κρατικό και ιδιωτικό τομέα. Αυτό υπονοούσε τον νομικό και τον πραγματικό διαχωρισμό των συνεταιρισμών από τις κρατικές επιχειρήσεις και επέτρεπε τις εργασιακές σχέσεις που βασίζονταν σε συμφωνίες μετά συμβολαίου. Έπρεπε, δηλαδή να είχαν γίνει δεκτές και σεβαστές από τις συνεταιριστικές κινήσεις σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, που περιοδικά τροποποιούνταν από τα συνέδρια της ICA .

ο νόμος αποτελούνταν από 67 άρθρα, καθώς και από ρήτρες που αφορούσαν επιπρόσθετες και μεταβατικές αλλαγές, ο οποίος τροποποιήθηκε και ολοκληρώθηκε το 1992. ο Νόμος, ο οποίος καταργούσε τον προηγούμενο του 1983, ήταν ένα κείμενο που αναφερόταν στην συγκρότηση και τη λειτουργία όλων ειδών των συνεταιρισμών, των συνεταιριστικών επιχειρήσεων και των ανώνυμων εταιριών. Ο Νόμος αναφερόταν σε όλα τα θέματα σχετικά με την σύνταξη και τη λειτουργία των εθελοντικών και δημοκρατικών συνεταιριστικών οργανισμών, σύμφωνα με τις πρακτικές που εφαρμόζονταν στις Δυτικο-Ευρωπαϊκές και Βορειο-Αμερικανικές χώρες.

Ορισμένες αναφορές του νόμου, που σχετίζονταν με βασικά θέματα, αναφέρονται παρακάτω για την πιο εύκολη κατανόηση του προσανατολισμού και των χαρακτηριστικών του:

- Το άρθρο 1 καθορίζει τις συνεταιριστικές οργανώσεις 'Ο Συνεταιρισμός θα είναι ένας εθελοντικός οργανισμός, φυσικών προσώπων, με μεταβλητό κεφάλαιο και αριθμό μελών, τα οποία θα μπορούσαν να ασχοληθούν με οικονομικές , αλλά και με άλλες δραστηριότητες, πάντα με βάση την αμοιβαία βοήθεια

και συνεργασία ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντά τους. Ο συνεταιρισμός θα είναι μία συλλογική οντότητα.

- Το άρθρο 2 αναφερόταν στην προώθηση των συνεταιρισμών από το Κράτος ‘Το Κράτος θα βοηθάει και θα προωθεί τους συνεταιρισμούς μέσω των φόρων, του δανεισμού και άλλων οικονομικών παραχωρήσεων’.
- Το άρθρο 3 όριζε ότι ‘μία Συνεταιριστική Ένωση θα έπρεπε να ιδρύεται από τουλάχιστον 7 άτομα (μέλη)’.
- Άρθρο 4 ‘Η εγγραφή θα γίνεται στο περιφερειακό δικαστήριο και όχι στις τοπικές αρχές ή στα συμβούλια’.
- Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών ορίζονταν από τα άρθρα 10 και 11 με βάση την ισότητα. Οι όροι για την πρόσληψη εργαζομένων που δεν ήταν μέλη, του συνεταιρισμού, διαμορφώνονταν από κοινό Νόμο. Οι Συνεταιρισμοί, επίσης, θα έπρεπε να συμμορφώνονταν με τη νομοθεσία μέσω μιας εκλεγμένης επιτροπής κοινωνικών εργασιών. Οι λειτουργίες της Γενικής Συνέλευσης και των εκλεγμένων σωμάτων ορίζονταν από τα άρθρα 17 και 30.
- Το άρθρο 32 απαριθμούσε διάφορες πηγές κεφαλαίου, τις συνδρομές των μελών, το μετοχικό κεφάλαιο, το επιπρόσθετο κεφάλαιο από τα μέλη, τα κέρδη, τα δάνεια και άλλα.
- Το άρθρο 34 είχε να κάνει με την περιορισμένη ευθύνη σύμφωνα με το μέγεθος του κεφαλαίου του συνεταιρισμού και το πόσο των μετοχών των μελών.
- Το άρθρο 36 επέβαλλε την ετήσια δημιουργία αποθεματικών κεφαλαίων, τα οποία έφταναν, τουλάχιστον, το 20% του μετοχικού κεφαλαίου. Επίσης, επιβεβλημένα δια του Νόμου αποθέματα μπορούσαν να αποφασιστούν από τη Γενική

Συνέλευση. Τα ετήσια κέρδη υπολογίζονταν με βάση και τα δύο είδη αποθεματικών.

- Το άρθρο 38 έδινε τη δύναμη στους συνεταιρισμούς να οργανώνουν και να διευθύνουν αμοιβαίες ασφαλιστικές ενώσεις για τα μέλη τους.
- Το άρθρο 48, παράγραφος 3 όριζε ότι στην περίπτωση ρευστοποίησης οι μετοχές των μελών θα αποδίδονταν, αφού πρώτα είχαν ρυθμιστεί όλες οι υπόλοιπες ευθύνες του συνεταιρισμού. Αν και δεν αναφερόταν ότι οι μετοχές θα αποδίδονταν στην ονομαστικής τους αξία, αυτό θα έπρεπε να θεωρηθεί ως η μοναδική πιθανή αντίδραση.
- Το άρθρο 51 αναφερόταν στην διάθεση των υπολειμματικών κεφαλαίων, των συνεταιρισμών, οι οποίοι είχαν ρευστοποιηθεί. Αυτά θα έπρεπε να διανεμηθούν ανάμεσα στα μέλη, σύμφωνα με την αναλογία των μετοχών, εκτός και αν οι εσωτερικοί κανονισμοί όριζαν κάτι άλλο. Οι συνεταιρισμοί έπρεπε να προχωρήσουν στη σύνταξη ή την αναδόμηση των συνεταιριστικών επιχειρήσεων (άρθρα 55 και 57), τα κεφάλαια και τα κέρδη των οποίων θα άνηκαν στον ιδρυτή του συνεταιρισμού. Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί μπορούσαν να ιδρύσουν εσωτερικές συνεταιριστικές ενώσεις, οι οποίες θα ασχολούνταν με δραστηριότητες κοινού ενδιαφέροντος με τις ιδρυτικές ενώσεις (άρθρα 58 και 59).
- Η κάθετη δομή των συνεταιρισμών προβλεπόταν από τα άρθρα 60 και 63. με απόφαση των Γενικών Συνελεύσεών τους, οι πρωτοβάθμιες ενώσεις μπορούσαν να δημιουργήσουν ή να γίνουν μέλη μιας περιφερειακής ή άλλης ένωσης ('Συμμαχία'). Οι 'Συμμαχίες' έπρεπε να αποτελούνται από τουλάχιστον δύο βασικές ενώσεις, οι οποίες μπορούσαν να δημιουργήσουν είτε

υψηλότερου επιπέδου ενώσεις είτε ομοσπονδίες. Οι υψηλότερου επιπέδου συνεταιρισμοί μπορούσαν να ιδρύσουν ιδρύματα για αμοιβαία βοήθεια, μόρφωση και επαγγελματική εκπαίδευση, τόσο των μελών όσο και των εργαζομένων.

- Το περιφερειακό δικαστήριο ήταν αρμόδιο για να λύσει όλες τις διαφωνίες που είχαν να κάνουν με τη λειτουργία και τη διαχείριση μιας συνεταιριστικής ένωσης. Αυτοί που δικαιούνταν να προσφεύγουν στο δικαστήριο ήταν τα μέλη, το σώμα των εκλεγμένων ελεγκτών και ο Δημόσιος κατηγορος. Αυτό σήμαινε ότι η απόφαση του δικαστηρίου μπορούσε ακόμη και να αναστείλει μία απόφαση ή δράση που είχε παρθεί από την εκλεγμένη διεύθυνση (άρθρα 66 και 67).

Η αναδόμηση των ήδη υπαρχόντων συνεταιρισμών γινόταν μέσω επιπρόσθετων και παραδοσιακών όρων. Οι όροι αυτοί ρύθμιζαν τα βασικά προβλήματα που αφορούσαν την αναδόμηση, την ιδιωτικοποίηση και την ομαλή λειτουργία των συνεταιρισμών.

1. Το πρώτο πρόβλημα, ήταν η επιστροφή, στους υπάρχοντες συνεταιρισμούς (ενώσεις εργατών, παραγωγών και καταναλωτών), οποιασδήποτε περιουσίας που είχε δημευτεί ή εθνικοποιηθεί μετά το Σεπτέμβριο του 1944. Ο νόμος καθόριζε τις συνθήκες για την απόδειξη προηγούμενης ιδιοκτησίας. Οι κανόνες για την υλοποίηση της παραπάνω αρχής καθορίστηκαν από τη Διάταξη του Συμβουλίου των Υπουργών (1^η Οκτωβρίου 1991), η οποία συμπληρώθηκε και ολοκληρώθηκε το 1993. Η Διάταξη (αποτελούνταν από 4 μεγάλα άρθρα), καθόριζε τους όρους για την απόδειξη ιδιοκτησίας και την διεκδίκηση της επιστροφής των συνεταιριστικών περιουσιών. Οι αρχές οι οποίες αποφάσιζαν για την

ιδιοκτησία (και ποιοι τη δικαιούνταν) ήταν τα Υπουργεία, τα Δημαρχεία, τα Συμβούλια Ρευστοποίησης (στην περίπτωση καλλιεργήσιμης γης), αλλά και το Περιφερειακό Δικαστήριο. Οι επίσημοι φορείς και οι εργαζόμενοι που αρνούσαν ή αποτύγχαναν να επιστρέψουν δημευμένες περιουσίες συνεταιρισμών, ρίσκαραν με προσαγωγή ή δίωξη. Εντωμεταξύ, οι συνεταιρισμοί που επηρεάστηκαν από όλα αυτά, είχαν δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση για ζημιές που προκλήθηκαν, καθώς και κέρδη τα οποία χάθηκαν ως αποτέλεσμα όλων αυτών των αλλαγών.

2. Το δεύτερο πρόβλημα υπήρξε η διανομή της συνεταιριστικής περιουσίας στα μέλη. Εξαιτίας αυτού του προβλήματος, στα τέλη του 1991, το Υπουργείο Οικονομικών επιχείρησε να ορίσει την υποχρεωτική αναδιανομή της συνεταιριστικής περιουσίας στα φυσικά της μέλη. Οι αντίθετοι σε αυτό το σχέδιο υποστηρίχθηκαν από τον Πρόεδρο του ICA και ILO, όμως τελικά αυτές οι κυβερνητικές προτάσεις δεν υιοθετήθηκαν από το Κοινοβούλιο. Η CCU διένειμε όλη την περιουσία στις ενώσεις και στις πρωτοβάθμιες ενώσεις-μέλη με την μορφή μετοχών.
3. Και τέλος ένα τρίτο πρόβλημα ήταν η μεταμόρφωση και η αναδόμηση όλων των συνεταιρισμών, που δημιουργήθηκαν πριν από τον Μάρτιο του 1992. Οι μεταβατικές ρήτρες 7 και 10 είχαν να κάνουν με θέματα των νέων γεωργικών συνεταιρισμών. Οι ιδιοκτήτες γης ακόμη και εκείνοι που δεν ήταν μέλη του συνεταιρισμού, δικαιούνταν να λάβουν ένα ποσοστό για τα χρόνια που η

γη τους καλλιεργούνταν από τους συνεταιρισμούς. Αν η γη παρέμενε στα χέρια των συνεταιρισμών, οι ιδιοκτήτες ή οι κληρονόμοι τους δικαιούνταν επίσης και μερίσματα μετοχών αλλά και ενοίκιο για τη γη τους.

Όμως εκτός του βασικού Συνεταιριστικού νόμου του 1991 και του Διατάγματος 192 του 1991, το οποίο συμπληρώθηκε το 1993, δύο άλλα νομοθετικά κείμενα ρύθμιζαν τη σύνταξη και τη δημιουργία των συνεταιρισμών ιδιωτικής κατοχής. Αυτά τα νομοθετικά κείμενα είναι οι νόμοι περί αναμόρφωσης της γης του 1991 και περί Ιδιωτικών Τραπεζών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Συνεταιριστική ανάπτυξη και δράση στην Βουλγαρία πέρασε από διάφορες περιόδους ανάπτυξης, ταυτόχρονα όμως και με πολλές δυσκολίες, αλλά και μετατροπές. Σε όλες αυτές τις περιόδους, διάφορες μορφές Συνεταιρισμών, που δημιουργήθηκαν, κατάφεραν να ξεπεράσουν τόσο τα κοινωνικά όσο και τα οργανωτικά εμπόδια. Κατάφεραν να βρουν τους τρόπους για να μπορέσουν να λύσουν την κρίση ταυτότητας, των Συνεταιρισμών, και να επαναφέρουν τις αξίες και τις αρχές τους.

Ένας παράγοντας, ίσως ο πιο σημαντικός, που βοήθησε στην αναδόμηση και στην ιδιωτικοποίηση των Συνεταιρισμών, ήταν το ευρύ θεσμικό πλαίσιο και τα διάφορα νομικά κείμενα που υιοθετήθηκαν από την πολιτική της Κυβέρνησης από το 1989 ως το 1992.

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα οι Συνεταιρισμοί να μπορέσουν να εφαρμόσουν τις δικές τους εσωτερικές πρακτικές, στα πλαίσια πάντα του Νόμου, αλλά και το δικαίωμα της Ένωσης να παρεμβαίνει στις αποφάσεις των μελών μόνο με αμοιβαία συμφωνία και των δύο. Επίσης η εσωτερική διακυβέρνηση τους γινόταν πλέον, από δημοκρατικά εκλεγμένα σώματα.

Επίσης, βλέπουμε, ότι οι Συνεταιρισμοί Εργατών βασίζονται στο διοικητικό τους προσωπικό, τους τεχνικούς αλλά και στον μεγάλο αριθμό προσωπικού. Όμως η καθυστέρηση στην αναδόμηση αυτών των οργανισμών, τους αποτρέπει από το να είναι πλήρως προετοιμασμένοι

για την οικονομία της αγοράς, στην οποία η εγγύηση της επιτυχημένης λειτουργίας είναι η παραγωγικότητα και ο ανταγωνισμός.

Σε αντίθεση, οι Ενώσεις Καταναλωτών έφτασαν σε υψηλό στάδιο ωριμότητας, με την παροχή οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης για τη δημιουργία και την λειτουργία ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Επίσης, με την γρήγορη και επιτυχή ανάπτυξη των υπηρεσιών πίστωσης και αποταμίευσης, κατάφεραν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την εγκαθίδρυση της Κεντρικής Συνεταιριστικής Τράπεζας.

Τέλος, θα ήταν σωστό να κάνουμε μία αναφορά στις διαφορές ή στις ομοιότητες που μπορεί να υπάρχουν ανάμεσα στους Συνεταιρισμούς της Βουλγαρίας, με αυτούς της Ελλάδας. Η ίδρυση ενός Συνεταιρισμού είναι και στις δύο χώρες η εθελοντική ή η εκούσια ένωση φυσικών προσώπων. Τα βασικότερα ήδη Συνεταιρισμών είναι τα ίδια, όπως οι καταναλωτικοί, οι αγροτικοί, οι πιστωτικοί και άλλοι. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών βασίζονται και στις δύο χώρες σύμφωνα με την αρχή της ισότητας.

Στους Συνεταιρισμούς της Βουλγαρίας τα μέλη έχουν περιορισμένη ευθύνη, για τα χρέη τους, σύμφωνα με του κεφαλαίου τους. Στην Ελλάδα όμως εκτός από την περιορισμένη ευθύνη, τα μέλη έχουν και απεριόριστη ευθύνη, για τα χρέη τους με όλα τα προσωπικά περιουσιακά τους στοιχεία (σε συναλλαγές με τρίτα πρόσωπα).

Γενικότερα, η δημιουργία και η λειτουργία των συνεταιρισμών και στις δύο χώρες βασίζεται πάνω στις ίδιες αρχές και αξίες. Η σημαντικότερη διαφορά, που ίσως υπάρχει, είναι η βάση την οποία έχουν δώσει στην εκπαίδευση των μελών τους. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1990-1991, στην Βουλγαρία, το Πανεπιστήμιο Εθνικής και Διεθνούς Οικονομίας, δημιούργησε ένα ειδικό τμήμα Συνεταιριστικής Διοίκησης και Επιχειρήσεων (η φοίτηση ήταν 4ετής), επίσης παρεχόταν

και η εκπαίδευση δια αλληλογραφίας, με 5ετή παρακολούθηση. Ένα ακόμα κολέγιο δημιουργήθηκε το 1991 με 1992. Όλη αυτή η εκπαιδευτική προσπάθεια έγινε χάρη στη συνεισφορά της Κεντρικής Συνεταιριστικής Ένωσης, των Ενώσεων Καταναλωτών. Αυτό δείχνει τη μεγάλη σημασία που έδιναν για την βελτίωση και την ανάπτυξη του ανθρωπίνου δυναμικού των Συνεταιρισμών. Τέτοιες προσπάθειες δεν τις συναντάμε στους Συνεταιρισμούς της Ελλάδας, έτσι μπορούμε να το αναφέρουμε ως ένα σημαντικό μειονέκτημα και διαφορά με τους Συνεταιρισμούς της Βουλγαρίας. Όμως το 1985, με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, της Ελλάδας, δημιουργήθηκε στο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Τ.Ε.Ι.) Μεσολογγίου το Τμήμα 'Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων & Εκμεταλλεύσεων' (Σ.Σ.Ο.Ε.). Το Τμήμα αυτό ανήκει στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας (Σ.Δ.Ο.), η φοίτηση είναι τετραετής (ή 8 εξάμηνα). Για τη λήψη του πτυχίου, ο φοιτητής, απαιτείται να έχει συγκεντρώσει 182 διδακτικές μονάδες (οι διδακτικές μονάδες είναι το σύνολο, των ωρών, των μαθημάτων που πρέπει να παρακολουθήσει ο φοιτητής, στα τέσσερα χρόνια της φοίτησης του, για να πάρει πτυχίο). Από το 1985 μέχρι σήμερα έχουν πάρει πτυχίο πάνω από 500 φοιτητές. Στον πίνακα 5, που ακολουθεί παρακάτω, παρουσιάζονται τα μαθήματα κατά τη διάρκεια της φοίτησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5**ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ**

<u>Α/Α Τίτλος/ υπότιτλος</u>	<u>Εξάμηνο</u>	<u>Διδακτικές Μονάδες</u>
<u>ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ</u>		
1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	A	3
2. ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	A	3
3. ΑΡΧΕΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	A	4
4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	A	4
5. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ	A	3
6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	A	4
7. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	B	3
8. ΑΡΧΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	B	3
9. ΑΡΧΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ	B	4
10. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΥΣ	B	4
11. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ	B	3
12. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ Η/Υ I	Γ	3
13. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Γ	5
14. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	Γ	3
15. ΧΡΗΜΑ- ΤΡΑΠΕΖΑ -ΠΙΣΤΗ	Γ	3
16. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ Η/Υ II	Δ	3
17. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	Δ	3
18. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	Δ	4
19. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	Δ	3
20. ΛΙΑΝΙΚΟ- ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	Δ	3
21. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ	Ε	3
22. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ Η/Υ III	Ε	2
23. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	Ε	3
24. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ- ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΗ	Ε	3
25. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	ΣΤ	2

26. ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΣΤ	3
27. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΣΤ	5
28. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	ΣΤ	4
29. ΣΥΣΤΗΜΑ Δ/ ΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (MIS)	ΣΤ	3
30. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	ΣΤ	2
31. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	Z	3
32. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ- ΕΞΑΓΩΓΕΣ	Z	3
33. ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ	Z	3
34. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ	Z	3
35. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	Z	4
<u>ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ</u>		
36. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	A	2
37. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	A	2
38. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ	B	2
39. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	B	2
40. ΣΥΝ/ ΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Γ	2
41. ΟΙΚΟΑΝΑΠΤΥΞΗ	Γ	2
42. ΚΑΤ/ ΚΑ ΠΡΟΤ. ΣΤΟΝ ΕΛΛ. ΧΩΡΟ	Δ	2
43.ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ-ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΑΓΡΟΤ.ΠΡΟΪΟΝ.	Δ	2
44. ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	Δ	2
45. ΕΠΑΓΓΕΛΜ..ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ- ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ	Ε	2
46.ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	ΣΤ	2
47. ΔΙΚΑΙΟ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤ. ΠΕΡΙΒΑΛΛ.	Z	2
<u>ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ</u>		
48. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ	A	3
49. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ	B	3
50. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ-ΚΡΑΤΟΣ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	Γ	3
51. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	Γ	3
52. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	Δ	4
53. ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	Ε	4
54. ΕΜΠ.ΜΕΤΑΠ/ΚΟΙ- ΚΑΤ/ΚΟΙ ΣΥΝ/ΜΟΙ	Ε	3
55.ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ε	2

56. Δ/ΝΣΗ ΣΥΝ/ΚΩΝ ΟΡΓ. & ΕΠΙΧ/ΣΕΩΝ Ι	ΣΤ	5
57. Δ/ΝΣΗ ΣΥΝ/ΚΩΝ ΟΡΓ. & ΕΠΙΧ/ΣΕΩΝ ΙΙ	Ζ	5
58. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	Ζ	3
<u>ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ</u>		
59. ΑΓΓΛΙΚΑ Ι	Β	4
60. ΑΓΓΛΙΚΑ ΙΙ	Γ	4
61. ΑΓΓΛΙΚΑ ΙΙΙ	Δ	4
62. ΑΓΓΛΙΚΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ- ΟΡΟΛΟΓΙΑ	Ε	4

Πηγή : Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, Σχολή Σ.Δ.Ο., Τμήμα Σ.Σ.Ο.Ε.

Το σπουδαστικό έτος χωρίζεται σε δύο εξάμηνα, το χειμερινό (πρώτο εξάμηνο) και το εαρινό (δεύτερο εξάμηνο). Βλέπουμε ότι σε κάθε εξάμηνο υπάρχουν τα υποχρεωτικά μαθήματα (33 σε σύνολο) για παρακολούθηση, τα προαιρετικά (όχι λιγότερα από 7) τα οποία είναι μαθήματα επιλογής καθώς και τα μαθήματα ειδικότητας (11 σε σύνολο). Επίσης οι φοιτητές παρακολουθούν μαθήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και μαθήματα ξένων γλωσσών. Ύστερα από την αναφορά στα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο χωρών για την ανάπτυξη και την ευημερία των Συνεταιρισμών, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εκπαίδευση είναι, ίσως, το σημαντικότερο θεμέλιο για την πρόοδο και την επιβίωση τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

1. Σύνταγμα του Βουλγαρικού Βασιλείου, που υιοθετήθηκε στις 16/05/1879. Τροποποιήσεις στις 15/05/1893 και στις 11/07/1911.
2. Ψήφισμα του Συμβουλίου των Υπουργών, 1887.
3. Εμπορικός νόμος επικυρωμένος με ψήφισμα Νο. 93, 18/05/1897. Εφημερίδα του Κράτους Νο. 114, 29/05/1879, κεφάλαιο V (27 άρθρα που ισχύουν για τους Συνεταιρισμούς).
4. Νόμος για τις Συνεταιριστικές Ενώσεις που ακυρώθηκε με το ψήφισμα Νο. 16, 17/02/1907 (επίσημη εφημερίδα Νο. 45, 02/02/1907). Τροποποιήθηκε και ολοκληρώθηκε με νόμο το 1911, που εκδόθηκε στην Εφημερίδα του Κράτους Νο. 48, 04/03/1911.
5. Νόμος για την συγχώνευση των Συνεταιριστικών Ενώσεων, Επίσημη Εφημερίδα Νο. 54, 1945.
6. Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας του 1947 (5 άρθρα πάνω στους Συνεταιρισμούς).
7. Νόμος για τους Συνεταιρισμούς, 1948, Επίσημη Εφημερίδα, Νο. 282, 01/12/1947.
8. Νόμος για τους Συνεταιρισμούς Παραγωγών και Χειροτεχνίας, Επίσημη Εφημερίδα Νο. 47, 28/02/1949.
9. Ψήφισμα νόμος για τα συνεταιριστικά κτήματα, Επίσημη Εφημερίδα Νο. 95, 25/04/1945.

10. Νόμος για τους Συνεταιριστικούς Οργανισμούς, Εφημερίδα του Κράτους 102/83. Τροποποιήθηκε το 1989 και καταργήθηκε ύστερα από την πρόταση 4 του Νόμου περί Συνεταιρισμών του 1991.
11. Ειδικό θέσπισμα του 1987 σχετικά με τις εταιρίες και τα καταστήματα που ανήκουν σε ελεύθερους επαγγελματίες και συνεταιρισμούς.
12. Ψήφισμα 56 του 1989 πάνω στην οικονομική δραστηριότητα, Εφημερίδα του Κράτους 4/1989.
13. Ψήφισμα 922 του 1989 για την χρήση της γης και την γεωργία. Εφημερίδα του Κράτους 39/1989. Τροποποιήθηκε το 1990 και καταργήθηκε με την πρόταση 6 του νόμου περί Συνεταιρισμών του 1991.
14. Νόμος περί ιδιοκτησίας και χρήσης της αγροτικής γης, Ιανουάριος 1991, Εφημερίδα του Κράτους 17/1991, από τότε τροποποιήθηκε πολλές φορές.
15. Κανόνες για την εφαρμογή του νόμου περί ιδιοκτησίας και την χρήση της γης, 1991, Εφημερίδα του Κράτους, 34/1991. Τροποποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1991 και τον Απρίλιο του 1992.
16. Νομοθετική πράξη περί εμπορίου τον Ιούνιο του 1991, Εφημερίδα του Κράτους 48/1991.
17. Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, 1991, Εφημερίδα του Κράτους, 56/1991 (άρθρο 19, παράγραφοι 1, 4 και άρθρο 44, παράγραφος 1).
18. Ο νόμος περί Συνεταιρισμών τον Ιούνιο του 1991, Εφημερίδα του Κράτους 63/1991.
19. Ο νόμος περί Ιδιωτικών Τραπεζών του 1991.

20. Θέσπισμα 192 (Οκτώβριος, 1991) του Συμβουλίου Υπουργών σχετικά με τις συνθήκες και τη διαδικασία για να επιστραφούν στους Συνεταιρισμούς οι ιδιοκτησίες τους που δημεύθηκαν από την Πολιτεία από το 1944.
21. Ο νόμος του 1992 σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα των αλλοδαπών και την προστασία των ξένων επενδύσεων, Εφημερίδα του Κράτους 8/1992.
22. Νόμος περί μεταμόρφωσης και ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων που τις κατέχουν Δήμοι, Μάϊος 1992, Εφημερίδα του Κράτους 38/1992.

Νοέμβριος 1995

I.C.A. Μελέτες και αναφορές

Συνεταιρισμοί στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κιντή Στ., (1993), Δίκαιο Συνεταιρισμών, Τ. Α', Γ' έκδοση, Αθήνα.
- Μαυρόγιαννης Δ., Κασσαβέτης Δ., Τσουραμάνης Χρ., (1998), Κείμενα Ελληνικού, Κοινοτικού και Διεθνούς Συνεταιριστικού Δικαίου και Πολιτικής, -Νομοθετήματα Ελληνικού Συνεταιριστικού Δικαίου Ι, Β' έκδοση, Αθήνα- Κομοτηνή, Σάκκουλης.
- Τσουραμάνης Χρ., (2000), Συνεταιριστική Νομοθεσία, Διδακτικές Σημειώσεις.
- Internet, www.coop.org